

BÖLÜM IV:
ASKERÎ VESAYET DÖNEMİNDE
DIŞ POLİTİKA (1960-1973)

Dış Politika İlkeleri: Batı Ekseninde Çok Yönlülük.....	107
Dış Politika Yapımı: Askerler ve Kamuoyunun Yükselişi	110
Dış Politika Uygulamaları	113
‘Kıbrıs Cumhuriyeti’ Meselesi	113
Johnson Mektubu, ABD ve NATO.....	117
Avrupa Topluluğu ve Ankara Antlaşması	121
Sovyetler Birliği ile Yakınlaşma	124
Dış Politikada Üçüncü Dünya’nın Yükselişi.....	127

tek bir ülkenin garantisine bırakmaması gerektiğinin açık bir göstergesi olmuştur.

Bu gelişmelerin Türkiye dış politikasındaki karşılığı Adalet Partisinin 3 Kasım 1965 tarihli hükümet programında açık bir şekilde ortaya konulmuştur: "Bir ittifaka ve bir ideolojiye bağlı olmak, başka bir ittifaka veya bir ideolojiye mensup olan veya bugün ekseriyeti teşkil eden tarafsız memleketlerle münasebetlerin geliştirilmesine mani değildir."

Bu ifadeler dönemin dış politikasına ilişkin üç temel karakteristik özelliği ortaya koyması açısından önemlidir.

İlk olarak hükümet programındaki bu ifade, Türkiye'nin Batı ittifakına dâhil olduğunu ve kendisini söz konusu Batılı ideolojinin bir parçası olarak gördüğünü ortaya koymaktadır.

İkincisi, başka ittifak ve ideolojiler yoluyla Sovyetler Birliği ima edilmekte ve dış politikada artık bu ülke ve temsil ettiği Komünist blok ile yakın ilişkilerin geliştirileceği vurgulanmaktadır.

Son olarak ise "tarafsız memleketler" ifadesi ile gerek ABD gerekse Sovyetler Birliği kampına dâhil olmayan ve üçüncü dünya ülkelerinden oluşan alternatif bloklarla da ilişkilerin kurulacağını altı çizilmektedir.

Sadece AP hükümetine özgü olmayan aynı zamanda dönemin bütününe sinen bu yeni yaklaşım dış politikanın üç farklı ayak üzerine kurulu olduğunu açık bir şekilde dile getirirken, ABD ve NATO'ya endeksli politikanın terki ve 'çok yönlü politikaya' geçişin temel göstergesi olmuştur.

Amerika eksenli politikanın terki anlamına gelen bu çok yönlülük nedeniyle birçok araştırmacı bu dönemin dış politikasını 'görelî özerklik' olarak tanımlamıştır (TDP, 2004: 673). Fakat bu NATO ve ABD'ye angaje olan bir dış politikanın bütünüyle terk edilmesi anlamına gelmiyordu, aksine dönemin politika yapımcılarının her vesileyle vurguladıkları ABD

Ekim 1964: Feridun Cemal Erkin ziyaretini Stalin dönemindeki talepler nedeniyle Moskova'ya mesafeli olan Ankara için önemli bir değişimdi

ERKİN — MAŞALLAH ÇOK DEĞİŞMİŞSİNİZ...

Kıbrıs sorunu üzerinde önemli rol oynayabilecek toplantı

Ürgüplü, Asya-Afrika Konferansına katılıyor

Makarios da büyük bir heyetle Cezayir'e gidiyor

ANKARA, ÖZEL

29 HAZİRAN'da Cezayir'de başlayacak olan Asya - Afrika ülkeleri Konferansına Türkiye, Başbakan Ürgüplü'nün başkanlığında, Dışişleri Bakanı Hasan İzzet Ziya ile beraber kalabalık bir heyetle katılacaktır.

60 kadar Asya - Afrika ülkesinden 50'sinin katılacağı bu konferansa Kıbrıs'tan da Makarios'un başkanlığında bir heyetle temsil edileceği bildirilmekte ve bu bakımdan Ankara'da konferansa büyük önem verilmektedir. Türk Hükümeti, konferansa ciddi hazırlıklarla gitmek üzere gündüzden çalışmalara başlamıştır. Makarios'un, Kıbrıs'taki tarafsızlar toplantısında Kıbrıs'la ilgili olarak alınan kararları, Cezayir'de onaylatmak istediği ve bundan sonra Birleşmiş Milletlere gitmeyi düşündüğü belirtilmektedir. Bu bakımdan Cezayir konferansında Türk ekibine önemli ve etkin iş düşeceği düşünülmekte, ona göre hazırlanmaktadır. Bu konuda kurulmuş bir komite çalışmalara başlamıştır. Bir hafta kadar sürecek konferanstan önce,

şekillerin faaliyetlerine yapıları bir şekilde katılmaya ve bunlar içindeki işbirliğini karşılıklı bir tesanüt zihniyeti içinde geliştirmeye mecburuz.

Türkiye'nin muhtelif bölgesel anlaşmalara dâhil olması, dış siyasetinde zümreci bir görüşle hareket edeceği mânasına gelemmez. Son yıllarda vukubulan milletlerarası gelişmelerin mütebariz vasfı, mahiyeti ne olursa olsun munhasır blok meflumunun dünya realitelerine uygun düşmediğinin anlaşılmış olmasıdır. Bir ittifaka veya bir ideolojiye bağlı olmak, başka bir ittifaka veya ideolojiye mensubolan veya bugün ekseriyeti teşkil eden tarafsız memleketlerle münasebetlerin geliştirilmesine mâni değildir. Bilâkis, bütün memleketlerarasında münasebetlerin ve işbirliğinin artması, gerginliğin azalmasına ve barışı takviye edecek karşılıklı bir itimat havasının doğmasına yardım etmektedir. Bu zihniyetle,

zi on ileri seviyede tutma-
dır.

Bağımsızlığa ve topra-
hak eşitliği ve ademi mü-
resinde komşu devletlerle
ni geliştirmek, bölgemiz-
lara yol açacak durumlar
mizde önem atfettiğimiz u-
ler dairesinde komşusu S-
komşuluk münasebetleri i-
nu Türkiye daima beslen-
memleket arasındaki mün-
gelişmeyi memnuniyetle
esaslar çerçevesinde Sovye-
tuluk münasebetlerinin id-
ehemmiyet atfediyoruz ve

Türkiye ile Sovyetler
komşuluk zihniyeti içind-
vamlı surette gelişmesi T-

ve NATO'ya sadakatın hemen yanı başında sürdürülen çok taraflı bir dış politikaydı.

1960'ların ikinci yarısından itibaren ABD ekseninden ayrılmaksızın sürdürülen bu çok yönlü dış politika Kıbrıs konusunda yaşanan yalnızlık ve Johnson mektubu gibi siyasi gerekçelerin yanı sıra, 1963'ten itibaren başlatılan planlı kalkınma modeline kaynak sağlanması gibi ekonomik kaygıların da harekete geçirdiği bir yaklaşım olmuştur.

Bu bağlamda Ekim 1965 seçimlerinde Süleyman Demirel'in iktidara gelmesi ekonomik kalkınmayı dış politikanın merkezine taşımış ve aynı yıl kurulan Demirel hükümetinin programında 'dış politikanın memleketin ekonomik kalkınma gayretlerine yardımcı olacak şekilde' yürütüleceği açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu yaklaşımın söz konusu dönemdeki en çarpıcı göstergelerinden birisi 25 Mart 1967 tarihinde Sovyetler Birliği ile imzalanan Ekonomik-Teknik İşbirliği Antlaşması olmuş ve bu antlaşma Türkiye'nin Soğuk Savaş içinde bir eksen değişikliğine gidip gitmediği tartışmalarına yol açmıştır. Sovyetler Birliği ile yapılan antlaşmanın Türkiye için eksen kayması olup olmadığı sorulduğunda Demirel, bu antlaşmayı "kalkınma hadisesine önem veriyorduk. Fakat Batı bize ödeyemezsiniz diye kâfi miktarda kaynak sağlamıyordu" gerekçesiyle açıklamış ve Sovyetler Birliği'nden bir şey almanın Ruslara yanaşmak anlamına gelmediğini dile getirmiştir (TDP, 2004: 782).

26 MART 1967

Türk - Sovyet iktisadî anlaşması dün imzalandı

MOSKOVA, A.P.

Türkiye ile Sovyet Rusya arasında dün, Rusların yardımı ile Türkiye'de kurulacak sınırlı tesislerle ilgili bir anlaşma imzalanmıştır.

Haziran 1960: ABD Başkanı Eisenhower 27 Mayıs sonrası kurulan darbe hükümetini "demokrasinin gelişmesinde yeni bir merhale" olarak tanımladı

Eisenhower, Org. Gürsel'e muvaffakiyetler diledi

Başkan, mesajında Milli Hükümet ve yeni Anayasanın Türkiye'de demokrasinin gelişmesinde yeni bir merhale teşkil edeceğini belirtiyor

Onlar Gelmez Sen getir

Hükümetin dış politikası bütün Batılı devletler tarafından tasvip ediliyor

Mamık Gedik'in cenazesi dün Ankara'da kaldırıldı

Dışişleri Bakanlığı'nın Ankara'da dün öğleden sonra saat 14.00'de düzenlenen törenle...

Ankara, 16 (Cumhuriyet) — Devlet İktisat ve Ticaret Bakanlığı'nın Ankara'da dün öğleden sonra saat 14.00'de düzenlenen törenle...

Türkiye'nin dış politikası bütün Batılı devletler tarafından tasvip ediliyor. Bu antlaşma Türkiye'nin Soğuk Savaş içinde bir eksen değişikliğine gidip gitmediği tartışmalarına yol açmıştır.

Ankara, 16 (Cumhuriyet) — Devlet İktisat ve Ticaret Bakanlığı'nın Ankara'da dün öğleden sonra saat 14.00'de düzenlenen törenle...

22 Haziran 1960

Haziran 1960: ABD, 27 Mayıs darbesinden kısa bir süre sonra Türkiye'ye 400 milyon dolarlık kredi açtı

Amerika 400 milyon dolarlık kredi açıyor

Yeni Bakanlık tasarruf temini gayesi ile temsil, misafir ağırlama, çeşitli yardım ve nümune tahsisatını yayınladığı bir tamimle Bakanlığa bağlı bütün teşekküllerde bloke etti

Yıllardır Bekliyorduk Bu kararları

Maliye ve Devlet Bakanlarının konuşmaları piyasada ferahlık yarattı

Org. Gürsel Yargıtay 1.ci Başkanını ziyaret etti

Maliye ve Devlet Bakanlarının Ankara'da dün öğleden sonra saat 14.00'de düzenlenen törenle...

Washington, kaynaklarından öğrenilenler göre...

Ankara, 16 (Cumhuriyet) — Devlet İktisat ve Ticaret Bakanlığı'nın Ankara'da dün öğleden sonra saat 14.00'de düzenlenen törenle...

Ankara, 16 (Cumhuriyet) — Devlet İktisat ve Ticaret Bakanlığı'nın Ankara'da dün öğleden sonra saat 14.00'de düzenlenen törenle...

Kısa vadeli, yüksek faizli kredi anlaşması imzalandı

"The Financial Times,, gazetesinde yayınlanan rapora göre Türkiye'nin döviz yetersizliği devam edecek

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)

Avrupa Para Sandığı (EMA) ile Türk Hükümeti arasında 25 milyon dolarlık kredi anlaşması Pariste imzalanmıştır.

Türkiye'nin döviz rezervlerinin «tehlikeli şekilde» azalması sonucunda «EMA» dan sağlanan kredi kısa vadeli ve yüksek faizlidir. Kalkınma kredisi niteliğinde olmayan bu kredinin vadesi 5 yıl, uygulanacak faiz oranı ise 3.75 tir.

1966 ocak - 1966 aralık tarihleri arasında döviz rezervlerimiz 51 milyon dolarlık bir azalma olmuştur. 1966 şubat ayında 91.8 milyon dolar olarak tesbit edilen döviz rezervleri 1967 nisan başında 247 milyon dolara düşmüştür. Merkez Bankası tarafından yayınlanan son bilanço durumuna göre ise döviz rezervlerimiz 19.8 milyon dolara inmiştir.

The Financial

25 Mayıs 1967

TİCARET BAKANLIĞI
19. KOTA İLE İLGİLİ
AÇIKLAMASI:
"İthalatım imkânları nispetinde yapılacak

DIŞ POLİTİKA YAPIMI: ASKERLER VE KAMUOYUNUN YÜKSELİŞİ

1960 Darbesinin ardından ordunun politik alan üzerinde vasilik üstlendiği, diğer bir ifadeyle politik alanı sürekli denetim altında tuttuğu dönem birçok araştırmacı tarafından 'vesayet demokrasisi' olarak tanımlanır (Ahmad, 1996: 167).

Meclis Feshedildi

İLİM VE HUKUK HEYETİ KURULDU

5 Mart 1962: 38 Sayılı Kanun askerin eleştirilmesini suç haline getirdi. 1960larda #ordu dış politika yapımında ayrıcalıklı bir yer edindi.

B) 27 Mayıs 1960 Devrimini zedeleyebcek şekilde:
Bu Devrimin neticesi olarak Yüksek Adalet Divanınca veya sair kaza mercilerince verilmiş ve kesinleşmiş olan karar ve hükümleri, söz, yazı, haber, havadis, resim, karikatür veya sair vasıta ve suretlerle kötülhienler veya üstü kapalı da olsa matufiyetli belli olacak şekilde kötüllemeye çalışanlar veya mahkûm edilenlerin mahkûmiyetlerine esas teşkil eden fiillerini yahut şahıslarının övenler veya neticelenmiş hazırlık, ilk, son tahkikat veya infaz safhalarıyla ilgili resim, hatırat, röportaj yayanlar veya beyanat verenler;
C) Mahkûmiyetlerinin infazı süresince, (B) bendinde sözü geçen mahkûmlara atfen, siyasî veya 27 Mayıs 1960 Devrimini zedeleyici mahiyette veya uydurma beyanatı basına verenler veya basın yoluyla yayanlar veya alenen nakledenler;
D) 27 Mayıs 1960 Devrimini yersiz, haksız veya gayrimeşru gösterecek surette, feshedilmiş Demokrat Partinin iktidarını övenler veya müdafaa edenler;
E) Mensup oldukları partinin, feshedilmiş Demokrat Partinin devamı olduğunu ileri sürenler veya herhangi bir parti lehine bu tarzda faaliyet gösteren veya propaganda yapanlar;
Bir yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.

29 Mayıs 1960 darbesinin dış politika yapımı konusunda en önemli sonucu orduyu MGK ile karar verme sürecinin merkezine taşımasıydı.

Millî Güvenlik Kurulunun salâhiyetleri artırıldı

Son şeklini alan tasarıya Kurulun, Bakanlar Kurulunun çalışmalarına ihzari ve istişari yardımda bulunması hükmü konuldu

Gürsel "Diktatör olmıyacağım," dedi

Millî Birlik Komitesi Başkanı millete hitab ederek dürist bir demokratik nizamı kuralacağını bildirdi. Orgeneral Cemal Gürsel, politika ihtirasi ile şura bozulmaları vakityle ilak ettiğini açıkladı.

Menderes, Kütahya yolunda yakalandı

Askerî rejim fiili olarak 15 Ekim 1961'de yapılan seçimlerle yerini sivil iktidara bırakmış olsa da, bu tarihten sonra ordu hangi partinin hükümeti kuracağını belirlediği gibi siyasi partiler de ordunun sınırlarını çizdiği bir politik alanda faaliyet göstermişlerdir. Mart 1962'de çıkarılan 38 Sayılı Kanun ise ordunun faaliyetlerinden dolayı eleştirilmesini yasaklamış ve böylelikle ordunun siyasal alanda konuşma otoritesini önemli ölçüde sağlamlaştırmıştır (Balcı, 2011: 75-78).

1965 seçimlerinden sonra Türk Silahlı Kuvvetleri siyasal alanda açık bir şekilde görünür olmaktan çıkıp arka plana çekilse de, iktidardaki Süleyman Demirel hükümeti askeri karşısına almayan, diğer bir ifadeyle askerin belirlediği sınırlar içinde kalan bir politika takip etmiştir.

1971'de tekrar siyasete müdahale eden ordu, 1973'e kadar fiili olarak siyaseti belirlemiştir. Dolayısıyla, 1971-1973 dönemi askerin politik ve sivil alanı mutlak bir şekilde kontrol altına aldığı, bütün yasal ve idarî düzenlemeleri doğrudan dayattığı bir dönem görüntüsündedir.

Yasal olarak ise 1961 Anayasası dış politikanın yapımı bağlamında iki yenilik getirmiştir.

Bunlardan ilki politik sürecin üst düzey askerî komuta kademesi tarafından sürekli bir şekilde izlenmesine imkân sağlayan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) olmuştur. 1961 Anayasasına göre, 'güvenlikle ilgili kararların alınmasında' askerlerin görüşünü bakanlar kuruluna 'bildiren' bu organ, kuruluşundan itibaren dış politika yapımının temel kurumlarından birisi olmuştur. 1971 Darbesi hükümetlerinde dışişleri bakanlığı yapan Haluk Bayülken'in ifadeleriyle dış ilişkilerdeki 'sabit' ve hükümetten hükümete değişmeyen ilkelerin 1960 sonrası dönemde koruyucusu MGK olmuş ve bu kurum dış politikanın temel ideolojik pozisyonunu sürekli kılan kurumsal bir işlev üstlenmiştir (Kaliber, 2005: 329).

Milliyet
Halk Gazetesi

KURUCUSU: ALİ NACİ KARACAN

BUGÜN 6
SAYFA 25
KURUS

ADRES: Cagaloglu, Mollahan
Tehnik No: 1 - İSTANBUL
TELEFON: 22 42 10 - 22 42 11
TELEFON: 22 42 10 - 22 42 11

BU GAZETE BASIN ABLAR YASASINA
TAKVİMİ TABİİTİNDİR.

SENATO 70
MİLLETVEKİLİ 157

SENATO 36
MİLLETVEKİLİ 174

SENATO 16
MİLLETVEKİLİ 52

SENATO 28
MİLLETVEKİLİ 65

KESİN SONUÇ

AP

SENATODA AP Mecliste CHP daha kazançlı

CHP'nin Senato'da 36, Meclis'te 174 milletvekili, AP'nin ise Senato'da 70, Meclis'te 157 milletvekili olduğu görülmektedir.

M. B. K. PARTİLERİN BİR MİLLİ KOALİSYON TEŞKİLİNİ İSTİYOR

YTP ile anlaşmaya çalışan AP hariç partiler ikili koalisyonla taraftar değil. Gürsel, Gümüşpala ve Gülek'le görüştü

Cumhuriyet

KURUCUSU: TUNUS NADİ

42. yıl sayı 14798

Telgraf ve telefon: 42 42 10 - 42 42 11 - 42 42 12 - 42 42 13 - 42 42 14 - 42 42 15 - 42 42 16 - 42 42 17 - 42 42 18 - 42 42 19 - 42 42 20 - 42 42 21 - 42 42 22 - 42 42 23 - 42 42 24 - 42 42 25 - 42 42 26 - 42 42 27 - 42 42 28 - 42 42 29 - 42 42 30 - 42 42 31 - 42 42 32 - 42 42 33 - 42 42 34 - 42 42 35 - 42 42 36 - 42 42 37 - 42 42 38 - 42 42 39 - 42 42 40 - 42 42 41 - 42 42 42 - 42 42 43 - 42 42 44 - 42 42 45 - 42 42 46 - 42 42 47 - 42 42 48 - 42 42 49 - 42 42 50 - 42 42 51 - 42 42 52 - 42 42 53 - 42 42 54 - 42 42 55 - 42 42 56 - 42 42 57 - 42 42 58 - 42 42 59 - 42 42 60 - 42 42 61 - 42 42 62 - 42 42 63 - 42 42 64 - 42 42 65 - 42 42 66 - 42 42 67 - 42 42 68 - 42 42 69 - 42 42 70 - 42 42 71 - 42 42 72 - 42 42 73 - 42 42 74 - 42 42 75 - 42 42 76 - 42 42 77 - 42 42 78 - 42 42 79 - 42 42 80 - 42 42 81 - 42 42 82 - 42 42 83 - 42 42 84 - 42 42 85 - 42 42 86 - 42 42 87 - 42 42 88 - 42 42 89 - 42 42 90 - 42 42 91 - 42 42 92 - 42 42 93 - 42 42 94 - 42 42 95 - 42 42 96 - 42 42 97 - 42 42 98 - 42 42 99 - 42 42 100

Pazartesi 11 Ekim 1965

Kesinleşmek üzere olan sonuç:

AP - 257, CHP - 138, MP - 20, TİP - 15, YTP - 11, CKMP - 9

3 BASKI

AP ÇOĞUNLUĞU ALDI

OLAYLAR

Seçim yüzünden 6 kişi öldü

Cumhuriyet İstibdatı servisi

İlk neticeler

Cumhuriyet

KURUCUSU: TUNUS NADİ

47. yıl sayı 16747

Telgraf ve telefon: 47 47 10 - 47 47 11 - 47 47 12 - 47 47 13 - 47 47 14 - 47 47 15 - 47 47 16 - 47 47 17 - 47 47 18 - 47 47 19 - 47 47 20 - 47 47 21 - 47 47 22 - 47 47 23 - 47 47 24 - 47 47 25 - 47 47 26 - 47 47 27 - 47 47 28 - 47 47 29 - 47 47 30 - 47 47 31 - 47 47 32 - 47 47 33 - 47 47 34 - 47 47 35 - 47 47 36 - 47 47 37 - 47 47 38 - 47 47 39 - 47 47 40 - 47 47 41 - 47 47 42 - 47 47 43 - 47 47 44 - 47 47 45 - 47 47 46 - 47 47 47 - 47 47 48 - 47 47 49 - 47 47 50 - 47 47 51 - 47 47 52 - 47 47 53 - 47 47 54 - 47 47 55 - 47 47 56 - 47 47 57 - 47 47 58 - 47 47 59 - 47 47 60 - 47 47 61 - 47 47 62 - 47 47 63 - 47 47 64 - 47 47 65 - 47 47 66 - 47 47 67 - 47 47 68 - 47 47 69 - 47 47 70 - 47 47 71 - 47 47 72 - 47 47 73 - 47 47 74 - 47 47 75 - 47 47 76 - 47 47 77 - 47 47 78 - 47 47 79 - 47 47 80 - 47 47 81 - 47 47 82 - 47 47 83 - 47 47 84 - 47 47 85 - 47 47 86 - 47 47 87 - 47 47 88 - 47 47 89 - 47 47 90 - 47 47 91 - 47 47 92 - 47 47 93 - 47 47 94 - 47 47 95 - 47 47 96 - 47 47 97 - 47 47 98 - 47 47 99 - 47 47 100

13 Mart Cumartesi 1971

Ordu, şartları uygulanmazsa yönetime el koymaya kararlı olduğunu bildirdi

Komutanların ultimatomu üzerine Demirel istifa etti

Demirel: "Muhtıra ile Anayasa ve hukuk devleti anlayışını bağdaştırmak mümkün değildir"

MUHTIRANIN TAM METNİ

1 - Parlamento ve hükümeti süregelen tutum, görüş ve hareketiyle yurtdışı itibarını, kardeş kavrayış, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar için sakıncası, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak istisini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın imzordığı reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için bir tehlike için düşülmüştür.

2 - Türk milletinin ve anayasasının çıkarımlarıyla hareket eden bu milletimizin birliğine, bütünlüğüne, varlığına ve ülkesine, kardeş kavrayış, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar için sakıncası, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak istisini kamuoyunda yitirmiş ve Anayasa'nın imzordığı reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için bir tehlike için düşülmüştür.

3 - Bu husus süratle tahakkuk ettirilmediği takdirde Türk Silahlı Kuvvetleri kanunlarına kendilerini vassal olarak bağlamış ve Anayasa'nın imzordığı reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği için bir tehlike için düşülmüştür.

Askerleri politika yapım sürecine dâhil eden bir başka kurum ise yine 1961 Anayasasıyla kurulan Cumhuriyet Senatosu olmuştur. Cumhuriyet Senatosunda Milli Birlik Komitesi üyeleri daimi üye yapılmış ve bu komite dışındaki emekli askerlerin de bu kuruma dâhil olabilmesi mümkün hale getirilmiştir. Böylelikle seçimle gelen milletvekillerinden oluşan Millet Meclisi'nin yanında onun aldığı kararları denetleyen ve içinde önemli sayıda atanmış askerlerin bulunduğu bir kurum politika yapım sürecine eklenmiştir. Bu kurum içindeki askerler sürekli bir şekilde hükümetlerin 'keyfi' ve 'ulusal çıkarla' bağdaşmayan tutumları karşısında gerek Senato'nun gerekse Milli Güvenlik Kurulu'nun tetikte olması gerektiğini tekrarlamış ve bu doğrultuda adımlar atmışlardır (CS, 1970: 48). Örneğin Milli Birlik Komitesi adına Senato'da bulunan Haydar Tunçkanat sıklıkla hükümete belli doğrultularda dış politika izlemesi için önerilerde bulunmanın yanı sıra, Çin Halk Cumhuriyeti'nin tanınmasını "rica" etmek gibi tekil örneklerde de dış politika oluşturulması sürecine dâhil olmuştur (CS, 1966: 52).

İkinci olarak ise 1961 Anayasasının görece olarak sağladığı özgürlük ortamı dış politika yapımında yeni bir unsurun yani kamuoyunun devreye girmesine imkân sağlamıştır (Fırat, 1997: 1). Forum ve Yön dergilerinde çıkan ve dönemin üniversite hocaları tarafından kaleme alınan yazılar, tek yönlü dış politikayı eleştirerek Türkiye'nin diğer ülkelerle ilişkilerini gözden geçirmesi gerektiğini önermişlerdir. Yine özellikle sol hareketler ve solun siyasetteki karşılığı olan Türkiye İşçi Partisi benzer bir şekilde geleneksel Batı merkezli dış politikayı eleştiriye tabi tutmuştur (Güvenç, 2008).

Dış politika konularında özellikle de Amerika'nın Türkiye'deki nüfuzu bağlamında yapılan öğrenci gösterileri ve çeşitli sivil eylemler kamuoyunu dış politika yapım sürecine önemli ölçüde dâhil etmiştir.

CLASSIFICATION
SECRET

DATE
22 November 1965

SHORT RANGE INTELLIGENCE NEEDS
(OASRIN)

1-A

206,000 US Bases in Europe

See Distribution

206,000 US Bases in Europe

Information on action of Government and General Staffing conditions under which European countries have facilities for military includes:

a. Has such action been undertaken?

b. Who initiated?

c. Reasons for?

DISTRIBUTION: (FOR INFO)
US Army Attaches
American Embassy,
(FOR INFO)
CIA
US Army Attache Athens, Greece

Cancelled on 20 December 1965 unless an update is indicated in progress.

Priority assigned above to the controlling factor.

Expiration of this requirement at cancellation date. Reporting beyond this date should be continued as required by control number.

Other requirements: Information copy to AFSA (Athens Interrogation Center).

FOR THE ASSISTANT CHIEF OF STAFF FOR INTELLIGENCE

JAMES E. LAMARBY
Colonel, US
Chief, Collection
Division.

CLASSIFICATION
SECRET

ekim yayınları

Kamuoyunun dış politika yapım süreci üzerinde etkiye bulunduğu bir başka olay ise **Kıbrıs meselesi** olmuştur. Örneğin **1967 Kıbrıs olaylarının ardından dönemin ABD Başkanı özel temsilcisi Cyrus Vance** Kıbrıs konusunda devreye girince kamuoyundaki Amerikan karşıtlığı Kıbrıs'ta yaşananlara ilişkin tepkilerle birleşmiş ve Türkiye'de büyük bir gösteri dalgası başlamıştır. Göstericiler **Vance'nin uçağının Ankara Esenboğa Havaalanına inmesine izin vermeyince, uçak askeri havaalanına inmek zorunda kalmıştır** (TDP, 2004: 678).

Askerler ve kamuoyunun yanı sıra siyasetçiler temelinde bakıldığında ise **1961-1965 arası dönemde İsmet İnönü'nün, 1965-1971 arası dönemde de dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'in** dış politika yapımında öne çıktığı görülmektedir. Johnson mektubunun ardından yaşanan kriz sürecinde İsmet İnönü dış politikanın temel aktörü konumundadır. Mektup direkt olarak kendisine gönderilmiş ve mektupta İnönü ABD başkanı ile görüşmek üzere Washington'a çağırılmıştır. İnönü Johnson'a bir mektupla cevap yazdığı gibi, 22 Haziran 1964'te de ABD'ye bir ziyaret gerçekleştirerek söz konusu krizin yönetilmesinde ön plana çıkmıştır. Kurtuluş Savaşındaki lider rolünden gelen saygınlığından dolayı İnönü, askerler arasında da sözü dinlenen bir isimdi ve birçok konuda orduyu geri adım atma konusunda ikna edebilmiştir. Örneğin **Ağustos 1964'te Kıbrıs'a yönelik yapılan hava müdahalesi sırasında MGK toplantısında askerlerin müdahalenin devamı yönündeki tercihinine itiraz eden İnönü, MGK'dan müdahalenin durdurulması yönünde bir karar çıkarabilmiştir** (Bölükbaşı, 2001: 133).

Demirel hükümetleri döneminde ise Cumhuriyet tarihinin en uzun süre dışişleri bakanlığı görevi yapan isimlerden biri olan **İhsan Sabri Çağlayangil**, dış politika yapım sürecinde bariz bir şekilde öne çıkmıştır. Öte yandan kriz durumlarında Başbakan **Süleyman Demirel** dış politika yapımına etkiye

1960-1965: Dış politikanın yapımında en önemli aktörlerden birisi İsmet İnönü'yü. ABD Başkanı L. Johnson ile gerilimli bir ilişkiyi yönetti

1965-1971: Adalet Partisi hükümetlerinin dışişleri bakanı İhsan Sabri Çağlayangil dış politika yapımında etkin bir rol üstlendi.

bulunmuş, özellikle ABD ile 1950'lerde yapılan anlaşmaların tek çatı altına toplanması sürecinde aktif bir rol üstlenmiştir.

1964: Kıbrıs nedeniyle ilk kez başlayan kitlesel Amerikan karşıtı gösterilerin en önemli aktörü Milli Türk Talebe Birliği'ydi.

muhteşem miting

Gençler tıpkı İstiklâl savaşında olduğu gibi yine tek başımıza bulunduğumuzu söylediler, Amerika'ya çıktılar

RLA, BUDİSTLER KATOLİKLERLE

a çıkartılan bütün ilk ayırımı önleyen kanunlara rağmen emeller arasındaki mücadele sonsuza dek sürmektedir. Philadelphia'da yaptıkları nişanlı sırasında yere atılan, polis tarafından coplarla dövülürken... Philadelphia'da. Bu arada birçok çarpışma olayları da olmuştur.

ANKARA, ÖZEL
KIBRIS buhranından bu yana Türk gençliğinin Ankara'da izni olarak yaptığı ilk miting dün bütün Ankara'yı heyecana sevk etmiş, onbinlerce Üniversiteli ve halkın katıldığı gösteride, «Amerika'nın politikası tel'in edilmiş, Türkiye'nin Rusya'ya karşı direnmek için Amerika'ya taviz vermek zorunda olmadığı» belirtilmiştir.
Üniversite öğrenci teşekkülleri adına konuşan gençler, özellikle şu noktalar üzerinde durmuşlardır:
1 Türkiye dost bülhâğı devletler ve bilhassa Amerika tarafından aldatılmış, hakkı dâvasını savunmasına meydan verilmemiştir.
2 Amerikan politikasını tenkid etmek asla Rusya'yı tasvip veya ona taviz vermek mânâsına alınmamalıdır. Türkiye Kurtuluş Savaşında olduğu gibi bugün de yalnız başımızdır.
3 Hükümet daha azimli bir politika gütmeli ve siyasi partiler Kıbrıs dâvasını hiçbir suretle iç politikaya çekilme konusu haline getirmemelidir. Bunun millî bir dâva olduğunu bilmelidirler.
Devamı Sa. 7, Sü. 4 de

FUAR OLAYLARINDAN 25 KİŞİ TEVKİF EDİLDİ

İZMİR, ÖZEL
Fuar olaylarından sonra olarak tevkif edilenlerin sayısı dün fotoğraflarından teşhis edilerek yakalanan altı kişi ile birlikte 25'e çıkmıştır.
Pasadaki Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Çekoslovak pavyonları düğünden itibaren tekrar açılmıştır. Birlikçi kurulu Amerikan ve Rus pavyonları bugün açılacak. 4800 bin kişi...

«Dolarınızla satın alamazsınız»
Türk Gençliği adına Milli Türk Talebe Birliği temsilcileri, Amerika'nın Kıbrıs konusundaki tutumuna protesto etmek maksadıyla, içinde 1 dolar bulunan bir plâketi dün sembolik olarak Birleşik Amerika'ya iade etmişlerdir. Plâketin üstünde İngilizce olarak şu cümle yazılmıştır:

Johnson'un özel temsilcisi New York'ta avukatı Cyrus Vance
Cyrus Vance'i Ankara'ya getiren uçakın Esenboğa hava alanına inmesi. Önemli amacı ile piste oturmak ve «Amerika hız durdurmaya» dövizini taşıyan gençlerden bir grup Esenboğa'da girilmiştir.

Özel temsilcisinin uçağı Esenboğaya indirilmedi

DURUM

SON ÇABALAR...

SAVAŞA yaklaşan saatler ilerlerken faaliyet önleyebilmek amacı ile yoğun bir diplomatik faaliyet başlanmıştır. İngiltere, Kanada ve Amerika'nın sunduğu ortak teklifi taraflarca kabulü için görüşen çabalar 48 saatir devam etmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant ile birlikte Johnson da iki ülkeye özel temsilcilerini derhal göndermek ilzumuunu dayandırmıştır. Ve Sovyetler Birliği'nin Ankara ve Atina Büyükelçileri iki Hükümet Başkanı ile uzun süren görüşmelerde bulunmuşlardır.

Bütün bu çabalar aynı hedefte birleşmektedir: 24 KASIM 1967'de bu hedefe yaklaşılmıştır.

Ankara'da Amerika aleyhinde gösteriler yapıldı. Amerikalılara ait bazı binaların camları kırıldı

ANKARA, ÖZEL
AMERİKAN Cumhurbaşkanı Johnson'un özel temsilcisi Cyrus Vance, gelişini protesto etmek amacıyla öğrencilerin Esenboğa'da toplanmalarını üzerine alması alınmış, Murted Askeri Havalanına inen özel uçağıyla dün Ankara'ya gelmiştir.
Beraberinde Amerikan Dışişleri

KIBRIS'A Ç...
SAMİ KOH...

Yeşil...
barik...

1966: Amerikan karşıtı gösterilere katılan bir gurup genç mahkemedeki yargılamaları sonrasında para cezasına çarptırıldı.

29 ARALIK 1966

Amerika aleyhinde gösteri yapanlara para cezası verildi

ANKARA, ÖZEL

Amerikan aleyhtarı gösteriler sonunda mahkemeye verilenlerin duruşması dün sonuçlanmış ve 14 kişi çeşitli para cezalarına çarptırılmışlardır. 9 kişi ise beraet etmiştir.

Yargıç, gençlere nasihatta bulunmuş ve «Sizi istismar eden siyasi partiler var. Bunlara karşı uyanık olun.» demiştir.

21-26 Aralık 1963: Kıbrıs'ta Türklere yönelik şiddet eylemleri başladı. Çok sayıda Türk öldürüldü.

Dr. Fazıl Küçük'e göre şehit sayısı 400'e yakın

'Kıbrıs Cumhuriyeti' Meselesi

1959'da imzalanan Zürih ve Londra antlaşmaları bağlamında 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etse de, Rumlar ve Türklerin bir arada tek bir cumhuriyet çatısı altında yaşaması pratikte mümkün olmadı. **Rum tarafı sürekli olarak 1960 Kurucu Anayasasının değiştirilmesini talep etmiş** ve **Enosis** (Yunanistan'la birleşme) tezleri de belli aralıklarla gündeme getirilmiştir. Böylesi bir ortamda **Aralık 1963'te Kıbrıslı Türkler ve Rumlar arasında yaşanan gerginlik, kısa süre içinde yerini toplumlararası çatışmalara bırakmıştır.**

24 Aralık günü, yirmi dört Türkün öldürüldüğü çatışmaların ardından aynı gün toplanan Türkiye hükümeti adada Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından ateşkesin sağlanması kararı almış ve bu doğrultuda **Türk jetleri uyarı mahiyetinde Lefkoşa üzerinde uçuş** gerçekleştirmiştir. Aynı zamanda Garantörlük Antlaşması kapsamında **adada bulunan 650 kişilik Türk askeri birliği** çatışmalardan zarar gören Kıbrıs Türklerini **Lefkoşa'nın kuzeyinde toplayıp güvenlik altına almıştır.** Çatışmalar ve Türk askerlerinin olaya müdahale etmesiyle 25 binin üzerinde Türk, bulundukları yerden güvenli bölgelere göç etmek zorunda kalınca adadaki iki toplumu fiili olarak bölen **Lefkoşa'daki Yeşil Hat ortaya** çıkmıştır (TDP, 2004: 723). Böylelikle bu tarihten itibaren Kıbrıs, iki toplumun işlemeyen bir devlet yapısı altında bir arada tutulmaya çalışıldığı bir görüntüye kavuşmuştur.

25 Aralık 1963: Katliamları engellemek isteyen Türkiye Garantörlük Antlaşması kapsamında Kıbrıs üzerinde 5 savaş uçağına alçak uçuş yaptırdı

İnönü, Anlaşmaya dayanarak Kıbrıs müdahale ettiğimizi Mecliste açıkladı

Jet Uçaklarımız Dün Kıbrıs Göklerinde Uçtu

Kıbrıstaki Alayımız akşam Lefkoşenin Türk kesimine girdi

Üç devlet gece Kıbrıstaki birliklerinin müşterek hareketleri hususunda anlaştılar

Küçük ve Makarios Adada ateş kesilmesini kabul etti

Anlaşmadan önce Güneydeki birliklerimiz Kıbrıs'a yakın noktada toplanmışlardı

Denktas, şehir içinde ve köylerde 50 Türkün öldürüldüğünü açıkladı

Cumhuriyet KIBRIS'TA

Salt A. Tenzioğlu Bildiriyor

İstanbul, 26 Aralık 1963

40. yıl sayı 14163

Şişli, 26 Aralık 1963

Perşembe 26 Aralık 1963

Ömer Sami Cosar

Lefkoşa'dan BİLDİRİYOR

Silahlı Rumlar bastıkları Türk köylerinde sorgusuz sualsiz adam öldürüyor ve geri çekilen Türklerin evlerini ateşe veriyor

RUMLAR TÜRK KÖYLERİNE SALDIRDI

Türkler 7 ölü bir çok yaralı verdiler

TÜRK ELÇİSİ TAHRİP EDİLEN AMERİKAN ELÇİLİĞİNDE

Makarios'a son teklif yapıldı

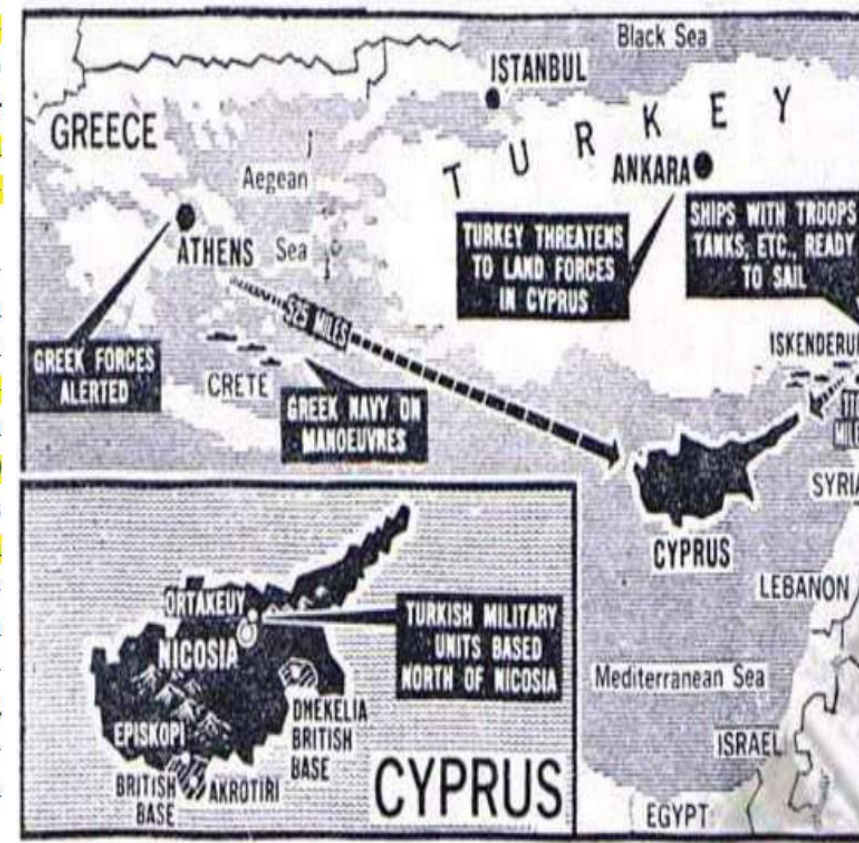
Papaz bir haftada müsbet cevap vermezse, İngilizler çekilecek. İngiltere Ada'da kanton sistemine taraftar

LONDRA, 26 ARK. (AP) - Makarios'un, İngiltere ile Amerika'dan gelen baskılara karşı, adadaki Türkleri korumak için, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

Türklerin, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

İngilizlerin, Makarios'un, İngiltere ile Amerika'dan gelen baskılara karşı, adadaki Türkleri korumak için, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

Türklerin, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

6 Şubat 1964: İngiltere'nin de dahil olduğu görüşmeler sonuç vermedi ve Kıbrıs'ta Türk toplumuna yönelik katliamlar yeniden başladı.

ÖMER SAMİ COSAR

Lefkoşa'dan BİLDİRİYOR

Silahlı Rumlar bastıkları Türk köylerinde sorgusuz sualsiz adam öldürüyor ve geri çekilen Türklerin evlerini ateşe veriyor

RUMLAR TÜRK KÖYLERİNE SALDIRDI

Türkler 7 ölü bir çok yaralı verdiler

TÜRK ELÇİSİ TAHRİP EDİLEN AMERİKAN ELÇİLİĞİNDE

Makarios'a son teklif yapıldı

Papaz bir haftada müsbet cevap vermezse, İngilizler çekilecek. İngiltere Ada'da kanton sistemine taraftar

LONDRA, 26 ARK. (AP) - Makarios'un, İngiltere ile Amerika'dan gelen baskılara karşı, adadaki Türkleri korumak için, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

Türklerin, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

İngilizlerin, Makarios'un, İngiltere ile Amerika'dan gelen baskılara karşı, adadaki Türkleri korumak için, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

Türklerin, İngilizlerle bir anlaşma yapmaya hazır olduğunu söyledi.

16 Nisan 1964: İsmet İnönü, Kıbrıs konusunda ABD ile gerginlik yaşayınca: "Yeni bir dünya kurulur, Türkiye de bu dünyada yerini bulur"

Yeni bir SAHİBİN ROMAN'ı mı? KURULUŞ 1908

BU GÜN 8 SAYFA 25 KURUS

Milliyet

Halk Gazetesi

KURUCUSU ALİ NACİ KAPACAN

PERŞEMBE 16 NİSAN 1964

İNÖNÜ, "TIME", DERGİSİNE VERDİĞİ DEMECİTE, MÜTTEFİKLERİN TUTUMUNU DEĞİŞTİRMESİNİ İSTEDİ

"BATI İTTİFAKI YIKILIR.."

Müttefiklerimiz NATO'nun dağılması için çalışmakta olan uzak devletlerle yarış etmektedirler. Biz bozulmasın diye sabrediyoruz

İnönü «Amerikanın mes'uliyetine inanıyorum. Bunun cezasını görüyorum demektir» dedi

ANKARA, 16. NİS. KİŞİLERİ

B. ASKARIN İsmet İnönü Kültür Kurumunda «Müttefikler tutumlarını»

İŞTE BARİŞ GÜCÜ E.O.K.A.'NIN BÖYLE OYUNCAĞI OLDU

ANKARA, 16. NİS. KİŞİLERİ

B. ASKARIN İsmet İnönü Kültür Kurumunda «Müttefikler tutumlarını»

Gerginliğin çözümü için 15 Ocak 1964'te toplanan Londra Konferansında Türk tarafının temsilcisi Rauf Denktaş, söz konusu yapının işlemediğini açık bir şekilde dile getirmiştir. Ona göre, 1959'daki çözüm Türklerin güvenliğini sağlayamamış ve yeni durumda iki toplumlu federal devletin kurulması tek çözüm olarak kendisini dayatmıştır. Rum tarafının anayasa değişikliklerinde ısrarcı olması üzerine görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanmış ve İngiltere sorunun çözümü için 15 Şubat 1964'te Birleşmiş Milletlere başvurmuştur.

Birleşmiş Milletler, 4 Mart 1964'te aldığı bir kararla adada çatışmaların sona ermesi için BM Barış Gücünün Kıbrıs'a gönderileceğini açıklamıştır. Adaya yerleştirilen BM Barış Gücü'nün de çatışmaları engellemede yetersiz kalması üzerine 16 Mart 1964'te toplanan TBMM, hükümete adaya müdahale etme yetkisi vermiştir. Rum tarafının silahlanma faaliyetlerine ağırlık vermesi üzerine Milli Güvenlik Kurulu 2 Haziran 1964'te toplanarak adaya müdahale etme kararı almıştır. Fakat Ankara'nın aldığı bu müdahale kararına rağmen, dönemin ABD Başkanı Lyndon B. Johnson'un 5 Haziran 1964'te İsmet İnönü'ye gönderdiği sert ve tehdit dolu mektup Kıbrıs sorunundaki dengeleri tamamen değiştirmiştir. Bu mektupla birlikte Türkiye hem müdahale seçeneğini bir koz olarak kullanmaktan mahrum bırakılmış, hem de sorunun çözümü noktasında inisiyatifi ABD'ye devretmek zorunda kalmıştır.

Washington'un görevlendirdiği Dean Acheson denetiminde 9 Temmuz 1964'te başlayan görüşmelerde Kıbrıs'ın kuzey kısmında bir bölgenin ve Ege'deki Meis Adasının Türkiye'ye bırakılması karşılığında adanın Yunanistan ile birleşmesi planı tartışılmıştır. Yunanistan tezlerine en fazla yaklaşılan bu planı Türkiye kabul etmesine rağmen, Kıbrıs Rum tarafı artık Yunanistan'a katılmak istemiyor ve bağımsız bir Kıbrıs

AKŞAM 12 SAYFA 5 1964 PERŞEMBE

Karar : Kıbrıs'a üç ay için bir «Barış gücü» çıkarılacak ve bir arabulucu seçilecek

GÜVENLİK KONSEYİ BEŞLİ TEKLİFİ DÜN KABUL ETTİ

Başbakan İnönü « Bu beşli teklifin kabulü her iki taraf için de hayırlıdır » dedi

«İSTANBUL'DA EVLENECEĞİZ»
Boğaziçinde kâğıt helvası yiyen Mandy İstanbulu «Helva gibi tatlı» buldu

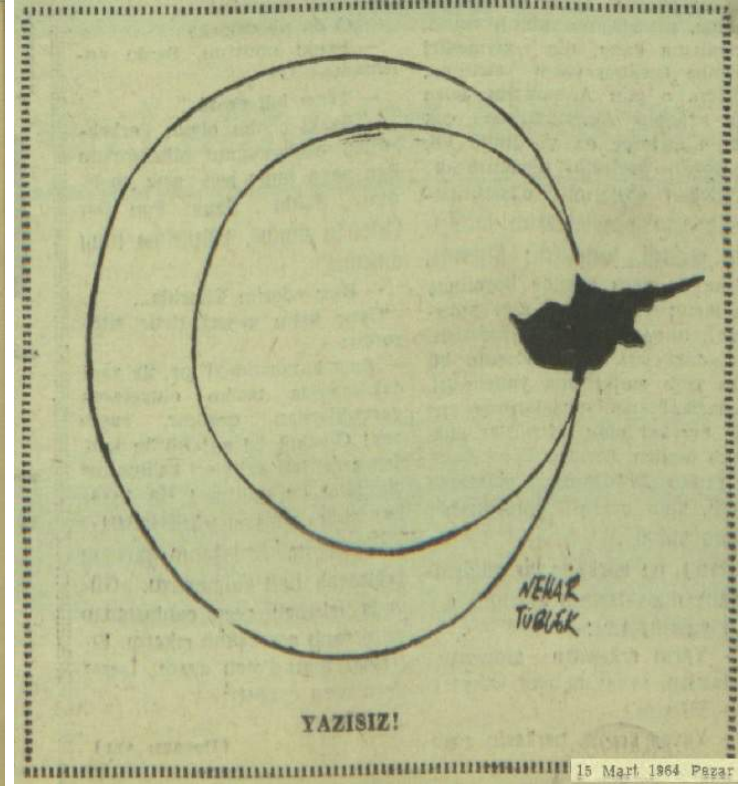
Mandy'yi İstanbul'da Akşam ekibi gezdirdi

ZENCİLER ARASINDA 20 GÜN

BEYAZLAR DÜNYASINDA KIYAMET KOPARAN HÂTİRALAR

Amerikalı yazar John Griffin derisini kazıtarıp «ayrışmış olduktan sonra zenciler arasına girdi ve onların ıztıraplarını yaşadı.

Bu hatıralar yayımlandığı zaman Amerikan be-zarları «çok» şecirdiler.

15 Mart 1964: Kıbrıslı Türklere yönelik katliamların artması üzerine Taksim'de "Ordu Kıbrıs'a" temalı büyük bir miting düzenlendi.

AKŞAM 12 SAYFA 17 1964 SALI

«Sorumlu olan Rumlardır» İngiliz basını Kıbrıs politikamıza "İnönü'nün zaferi" derken, olaylardan Rumları ve Makarios'u sorumlu tutuyor

50 bin istanbullu 'Ordu Kıbrıs'a, diye bağırdı

Sıkı Yönetim Komutanı, «Aynı heyecanı duyuyoruz» dedi

BARIŞ GÜCÜ GEREKİRSE SİLAH KULLANILACAK

Kız ve erkek 625 öğrenci gemi ile dünyayı geziyor

AKŞAM 12 SAYFA 17 1964 SALI

T. B. M. M. dünkü olağanüstü toplantısında Hükümetin Kıbrıs politikasını gözden geçirdi ve ittifakla tasvip etti

HÜKÜMET, KIBRIS'A «ASKER GÖNDERME» YETKİSİ ALDI

«Türklerin girdiği Yere, süngü ve disiplin girer..»

Bin Köylü Kıbrıs için 13 km'lik yürüyüş yaptı

ABŞ, Onel

TBMM Başbakan İnönü'nün isteği üzerine dün 5.5 saat süren olağanüstü ve gizli bir toplantı yapıldı ve hükümete gerekli görüşleri teklifinde Kıbrıs'a «Türk Silahlı Kuvvetlerini gönderme yetkisi» vermiştir. Gizli toplantıdan sonra açık oturuma geçilmiş ve Başkan Sirhan kararı şöyle açıklanmıştır:

devletinde ısrar ediyordu. Böylesi bir ortamda görüşmele-
re katılan taraflar somut bir karara varamadan **6 Ağustos**
1964'te adada başlayan çatışmalar nedeniyle görüşme süreci
sona ermiştir.

Rum askerlerinin Kıbrıs Türklerinin Türkiye ile temel
bağlantı noktası olan **Erenköy limanını denetim altına alma**
girişimiyle 6 Ağustos 1964'te başlayan çatışmalar hızla ada-
nın tümüne yayılmıştır. Erenköy limanını savunan Türk bir-
liklerini kurtarmak isteyen Türkiye ordusu **8 Ağustosta sa-**
vaş uçaklarıyla adaya havadan müdahale etmiş ve bombar-
dıman sırasında otuz üç Rum hayatını kaybetmiştir. Bunun
üzerine Yunan jetleri de Lefkoşa üzerinde uçmaya başlayın-
ca gerginlik daha da artmış ve sorun bir kez daha BM'nin
gündemine taşınmıştır. ABD ve Sovyetler Birliği'nden gelen
tepkiler üzerine Türkiye Birleşmiş Milletler ateşkes kararına
uyarak 10 Ağustosta hava müdahalesini durdurmuş, karşılı-
ğında Rum tarafı da Erenköy kuşatmasını kaldırmıştır.

Türkiye'nin ABD'den gelen baskılar ve Sovyet tehdidi ne-
deniyle geri adım atması Kıbrıs'taki olayları çözmemiş olsa
da, Ankara'nın Kıbrıs konusunda arkasındaki uluslararası
desteği artırmaya odaklanan yeni bir strateji izlemesine yol
açmıştır. Bu stratejinin ilk sonucu Kasım 1964'ten itibaren
Sovyetler Birliği'nin Rum tarafını destekleyen politikası-
nı terk etmesi ve adada iki toplumlu bir federasyonun ku-
rulması yönünde bir politika izlemeye başlaması olmuştur
(TDP, 2004: 731).

1963-64 olaylarının bir başka sonucu da o güne kadar
küçük problemlere rağmen olumlu bir zeminde işleyen **Tür-**
kiye-Yunanistan ilişkilerini bütünüyle değiştirmesidir. Bu
tarihten itibaren Kıbrıs konusu iki ülke arasında uzun süre
devam eden gerilimli ilişkinin temel zeminini oluşturmuş-
tur. Bu durumdan en fazla etkilenen de **Türkiye'deki Rum**

1 Iskenderun limanı her türlü sivil faaliyete kapatıldı, 39. Tümen çıkarma birlikleri NATO iskelesinde bekliyorlar. **2** Mersin limanından 12 gemi Akdeniz'e açıldı, limanda 6 muhrip, 2 denizaltı ve bazı tekneler kaldı. **3** Önceki akşam başlayan uçuşlar Kuzeybatı Kıbrıs'ta devam etti. **4** Manşur'da devam eden çarpışmaları B. M. askerleri durduramıyor, 8 Rum öldü, 20 Rum yaralandı. **5** Lefkoşa'da şiddetli çarpışmalar dün de devam etti.

Mart 1964: Kıbrıs'ta olayların artması üzerine Türkiye 1930 antlaşması ile Yunanlılara verdiği bazı ekonomik ayrıcalıkları kaldırdı.

1964: Rusya, Kıbrıs Rum tarafına Türkiye'nin adaya çıkarma yapması halinde, adaya müdahale edeceği garantisini verdi.

Mart 1964: Kıbrıs'ta Türklere yönelik katliamlara tepki olarak İstanbul'da çok sayıda Yunanistan vatandaşı sınır dışı edildi

azınlık ve Yunanistan'daki Türk azınlık olmuş ve azınlık haklarına yönelik iyileşmeler bu sorunun gölgesinde kalmıştır. Örneğin 1964 Kıbrıs olaylarından sonra oluşan siyasi iklim sayesinde olayları izleyen bir yıllık süre içinde **Türkiye'den yaklaşık 13 bin kişi sınır dışı edilmiştir** (Fırat, 1997: 153).

BM'nin ateşkes kararının ardından adadaki gerginlik bir süre sakinleşmiş ve bu sırada Mayıs 1965'ten itibaren Türkiye ve Yunanistan arasında ikili görüşmeler yoluyla soruna çözüm bulunmaya çalışılmıştır. 1966 yılının sonuna kadar devam eden bu görüşmeler sırasında Ankara adadaki Türk Mukavemet Teşkilatı üyelerini Türkiye'ye geri çağırarak tasfiye ederken, Atina da Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Çekoslovakya'dan silah alma girişimlerini engellemiştir.

Nisan 1967'de Yunanistan'da gerçekleşen darbenin ardından yeni kurulan cunta yönetimi de Türkiye ile görüşmeye devam etmiş ve bu doğrultuda taraflar 9-10 Eylül 1967'de bir araya gelmiştir. Bu gelişmelerden hoşnut olmayan Grivas komutasındaki askerî birliklerin **15 Kasım 1967'de adadaki Türk köylerine yönelik yaptıkları saldırılarda yirmisekiz Türk hayatını kaybetmiştir**. Bunun üzerine Milli Güvenlik Kurulu toplanarak Rum kuvvetlerinin işgal ettikleri Türk köylerinden çıkmaması halinde hava müdahalesi yapılması yönünde bir karar almıştır. **Aynı gün mecliste yapılan oylamayla hükümete Kıbrıs'a müdahale yetkisi verilmiştir**. Fakat ordunun adaya bir çıkarma yapabilecek kapasiteden yoksun olması ve olası bir çatışmanın Türkiye ve Yunanistan arasında bir çatışmaya dönüşme riski Ankara'yı bir kez daha geri adım atmak zorunda bırakmıştır.

Türkiye'nin müdahaleden vazgeçmesi üzerine Kıbrıslı Türkler 28 Aralık 1967'de Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni ilan etmiş ve böylelikle ada idari anlamda da fiilen ikiye bölünmüştür.

15 Kasım 1967: Grivas komutasındaki Rum askerî birlikler Türk köylerine saldırdı 28 kişi hayatını kaybetti.

Grivas kuvvetleri âni bir saldırı ile iki Türk köyünü işgal etti. Ölü ve yaralı sayısı çok

Bakanlar Kurulu kumandanlar bütün gece toplantı hâlinde kaldılar

ANKARA, ÖZEL. KIBRIS'ta Grivas komutasındaki Yunan - Rum birlikleri dün ağır silahlarla stratejik önemi büyük olan «Boğazici» ve «Gecitkale» Türk köylerine saldırarak işgal etmişlerdir.

Mücahitlerle saldıran kuvvetler arasındaki çarpışmalarda çok sayıda insanın öldüğü ve yaralandığı bildirilmektedir.

Olaylar üzerine Bakanlar Kurulu ve Kuvvet Kumandanları dün gece üstüste yaptıkları toplantıdan sonra Türk Karı, Deniz ve Hava Kuvvetleri alarmına geçirilmiştir.

Genelkurmay Başkanı ve bütün Kuvvet Kumandanları karar almışlardır.

17 Kasım 1967: TBMM hükumete Kıbrıs'a müdahale yetkisi verdi, fakat askerî çıkarma yapma kapasitesinden yoksun olan ordu müdahale etmedi.

GRIVAS görevden ALINDI

Kıbrıs'a giren yegâne Türk gazetecisi Sami Kalkan Lefkoşa'dan bildiriyor

HÜKÜMET SAVAŞ YETKİSİ ALDI YUNANISTAN'A NOTA VERİLDİ

"Lüzum ve şumölü Hükümetçe takdir edilecek şekilde,, Silahlı Kuvvetleri dışarı göndermek üzere

TÜRK KÖYLERİ TAHLİYEDEN SONRA

Not'da, Kıbrıs'taki olaylarda Yunanistanın sorumluluğu belirtiliyor. Meclis yetki kararı 435 üyeden 432'sinin oyu ile oldu

Enkazın 80 dakikası süren çarpışmalar oldu, ölü ve yaralı yok

K... (Kıbrıs'ta) Rum kuvvetleri tarafından saldırıya uğrayan Türk köyleri, Grivas komutasındaki kuvvetler tarafından tahliye edildi.

K... (Kıbrıs'ta) Rum kuvvetleri tarafından saldırıya uğrayan Türk köyleri, Grivas komutasındaki kuvvetler tarafından tahliye edildi.

K... (Kıbrıs'ta) Rum kuvvetleri tarafından saldırıya uğrayan Türk köyleri, Grivas komutasındaki kuvvetler tarafından tahliye edildi.

28 Aralık 1967: TR'nin askerî müdahaleden vazgeçmesi üzerine, Kıbrıslı Türkler, Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni ilan etti. Ada fiilen bölündü

KIBRIS'ta GEÇİCİ TÜRK YÖNETİMİ KURULDU

1960 Anayasası uygulanıncaya kadar...

Türk Yönetiminin başkanlığına Dr. Küçük yardımcılığına ise Rauf Denktaş getirildi

Türk milletvekilleri bir meclis teşkil etti ve bunlar on kişilik bir yürütme kurulu seçti

ANKARA, ÖZEL. KIBRIS'ta Yunanistan'ın müdahalesi üzerine Türkiye'nin askerî müdahalesiyle oluşan gerginlik, 28 Aralık 1967'de Kıbrıs'ta Geçici Türk Yönetimi'nin kurulmasıyla sona erdi.

Yönetimi güçlükler bekliyor

ANKARA, ÖZEL. KIBRIS'ta Yunanistan'ın müdahalesi üzerine Türkiye'nin askerî müdahalesiyle oluşan gerginlik, 28 Aralık 1967'de Kıbrıs'ta Geçici Türk Yönetimi'nin kurulmasıyla sona erdi.

Türk bölgelerinin yüz ölçümü 250 km. kare

Kıbrısta Türk kontrolündeki bölgeler

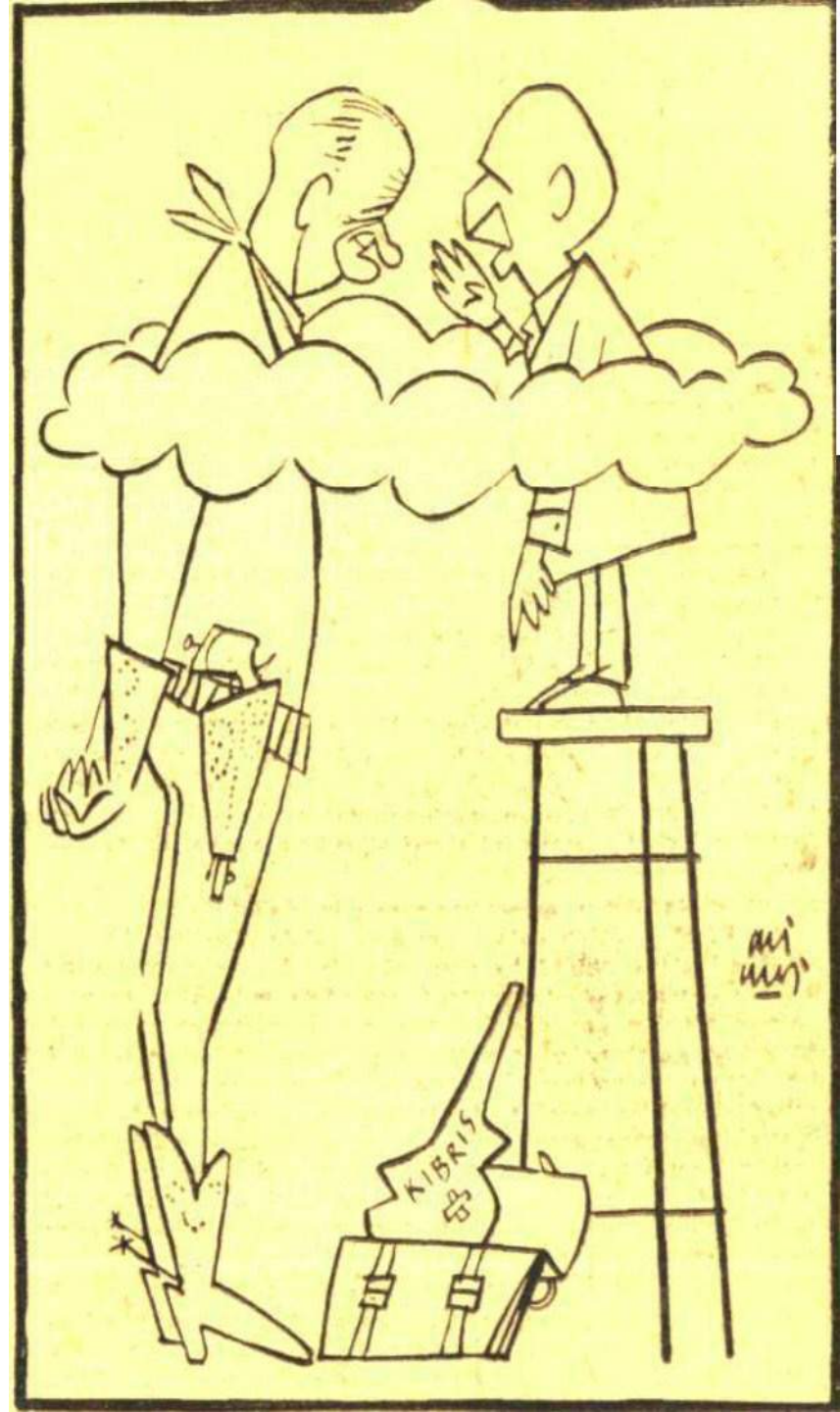
1964 yılına kadar gerek 27 Mayıs sonrası iktidarı devralan askerî rejim, gerekse İnönü hükümetleri en az Demokrat Parti kadar ABD'ye angaje bir dış politika sürdürmüşlerdir (Ahmad, 1997: 402). Sovyetler Birliği'nin ısrarlı barış ve işbirliği teşebbüslerini hem askerî rejimin cumhurbaşkanı olan Cemal Gürsel hem de İsmet İnönü Türkiye'nin ABD ve NATO'ya bağlılığının altını çizerek geri çevirmiştir. Darbeden sonra yapılan maaş zamlarıyla önemli oranda artan askerî harcamalar büyük ölçüde ABD'den gelen ekonomik yardımlarla karşılanıyordu ve bu da iktidarların ABD'ye olan bağımlılığını eskisine oranla daha fazla artırmıştı. Bu bağımlılık, dönemin savunma bakanı tarafından açık bir şekilde dile getirilmiştir: "milli bütçemiz, silahlı kuvvetlerimiz için ihtiyaç duyduğu bütün fonları sağlamaya yeterli değildir. Bu nedenle ordumuzun ihtiyaç duyduğu silah, araç ve gereçlerin büyük bölümünü büyük dostumuz ve müttefikimiz ABD sağlamaktadır" (Ahmad, 1997: 403). Dolayısıyla ABD ve NATO eksenli dış politika Türkiye'nin Batılı kimliğini onaylamanın ve Sovyet tehdidini bertaraf etmenin yanı sıra, önemli bir ekonomik girdi sağladığı için de politika yapımcıların gözünde vazgeçilmez bir konumdaydı. Fakat bu güçlü ve bağımlı ilişki 1964 yılına gelindiğinde sarsıcı bir 'hayal kırıklığı' ile yüzleşmek zorunda kalmıştır.

ABD ve Sovyetler arasında çıkan U-2 Casus Uçak krizinden sonra Jüpiter füzeleri krizi Ankara'ya Soğuk Savaş bağlamında Türkiye'nin çıkarlarının Washington tarafından kolaylıkla göz ardı edilebileceğini açık bir şekilde göstermişti. 28 Ekim 1958'de yapılan gizli bir antlaşma ile Türkiye'ye konuşlandırılan nükleer başlıklı Jüpiter füzeleri Ankara açısından Sovyetler'e karşı etkin bir güvenlik önlemi olarak görülüyordu. Füzeler 1962 yılında çalışır hale gelmesine

5 Haziran 1964: Johnson Kıbrıs'a yapılacak olası çıkarmayı engelledi ve Türk-Amerikan ilişkilerinde ciddi bir kriz sürecini başlattı.

13 Haziran 1964: İsmet İnönü Johnson'a cevap mektubunu yolladı. ABD'den gelen mektubu "hayal kırıcı" olarak tanımladı.

rağmen, aynı yıl içinde Sovyetler Birliği'nin ABD'nin hemen yanı başındaki Küba'ya nükleer füze yerleştirmeye çalışması büyük bir krize yol açtı.

Washington ve Moskova arasında yapılan pazarlıklar sonucu Küba'ya füze yerleştirilmemesi karşılığında ABD, İzmir'deki Çiğli üssüne konuşlandırıdığı 15 nükleer başlıklı Jüpiter füzelerini sökmeye karar verdi. Fakat Türkiye'ye baha-ne olarak bu füzelerin teknolojisi daha yüksek Polaris denizaltılarıyla değiştirileceğini söylendi. Daha sonra füzelerin sökülmesi Moskova ile yapılan pazarlığın bir bedeli olduğu ortaya çıkınca, Türkiye'deki karar vericiler ciddi bir hayal kırıklığı yaşadılar. Örneğin 1970'te mecliste yaptığı bir konuşmada dönemin Başbakanı İsmet İnönü şu ifadeleri kullandı: "Amerika'nın dünyadaki maksatları için Türkiye'yi onun harbe tutuşma tehlikesini ehemmiyetsiz görerek istediği gibi kullanmasına mani olmak lazımdır" (TBMM, 1970: 292).

Yaklaşık bir yıl sonra, 5 Haziran 1964'te Türk karar vericiler ABD'nin Türkiye'nin çıkarları konusundaki tavrını bir kez daha test ettiler. Türkiye Parlamentosunun 16 Martta Kıbrıs'a müdahale konusunda hükümete yetki vermesinin ardından adaya müdahale için askerî hazırlıklara başlandığı bir ortamda ABD Başkanı Johnson Türkiye'ye sert ve tehditkâr ifadelerle dolu bir mektup göndermişti. Jüpiter füze krizindeki dolaylı politikadan farklı olarak mektupta doğrudan ifadelerle, olası bir Sovyet müdahalesine karşı NATO'nun Türkiye'yi müdafaa etme fırsatı bulamayabileceği belirtilmekteydi.

İnönü 13 Hazirandaki gecikmiş cevabında ABD Başkanı Johnson'un ifadelerinin 'hayal kırıcı' olduğunu belirtti. Kıbrıs konusunda ABD'nin tavrından bir hayli rahatsız olan ve 16 Nisan 1964'te Milliyet gazetesine verdiği bir mülakatta NATO üyeliğini dahi sorgulayan İnönü, artık ABD ile ilişkilerin gözden geçirilmesi gerektiğinden emindi. Bu düşünce

Ocak 1963: ABD Türkiye'ye nükleer füzelerin sökülmesi karşılığında Polaris denizaltılarının konuşlandırılmasını önerdi.

Polaris Atom denizaltıları Türk limanlarına uğrıyacak

1 Nisanda Akdenizde bulunacak olan Polaris denizaltılarının sökülөн Jüpiter füzelerinden daha modern ve tesirli silâhlarla değiştirilmiş olduğunu ispat için limanlarımıza geleceği bildiriliyor

Washington 18. (AP) — İlgili kaynaklardan öğrenildiğine göre Akdenize gelecek olan Amerikan Polaris denizaltıları Türklere, sökülmesine karar verilen Jüpiter füzesininin, daha modern ve tesirli silâhlarla değiştirilmiş bulunduğunu ispat etmek maksadıyla Türk limanlarını ziyaret edecekler. Polaris denizaltıları Akdenize 1 nisanda geleceklerdir.

İlgili makamların bildirdiğine göre Türk hükümetinin Polaris atom denizaltılarının Türk limanlarını ziyaretine bir iltirazda bulunacağı — Arkası Sa. 3, Sü. 6. da —

1964: Amerikan karşıtı gösterilerin nedeni Washington'un Kıbrıs'taki çatışmalarla ilgili görüşmelerde #Enosis'ten yana tavır almasıydı.

22 Ocak 1970: İsmet İnönü mecliste yaptığı bir konuşmasında Jüpiterler konusunda ABD tarafından aldatıldıklarını açıkladı.

M. Meclisi B : 29 22 . 1 . 1970 O : 1

Amerikalıların söylediği, «İzmir'de üslenmiş olan nükleer silâhların, nükleer bombaların modası geçti, bunların tesiri artık yoktur, biz bunları kaldırıp polaris denizaltıları ile aynı maksadı temin etmeye karar verdik, bunları alacağız...»

E, güzel. Biz de üzerimizde o gün bir pazarlık olduğu havasından değil, kendi ikimiz arasındaki münasebetten dolayı, bunlar kalkacak diye, bunu gayet tabii gördük ve memnun olduk. Halbuki aslında, sonradan Amerikalıların yazdıklarına göre, tahakkuk etmiş ve meydana çıkmıştır ki, harb meydanı çıkıp da Amerika Ruslara, «Buradaki üslerini kaldırmazsan ben bu Küba'yı işgal edeceğim, ne olursa olsun» demistir. Bu vaziyeti ahncı Ruslar, «Ben bunu kaldırırm, siz de Türkiye'de ve İtalya'da bulunan üslerinizi kaldırırsanız» demiş ve onlar kabul etmişlerdir. Sonradan yine kendi dâhiyesinin ve umumiyetle ki, dünya edebiyatının yazdığına göre gerçek budur.

Amerika bizimle ittifak etti diyerek, Amerika'nın bütün dünya üzerindeki taahhütlerine, stratejik ihtiyaçlarına biz cevap vermek, kayırt koymak iddiasında bulunamayız. Öyle bir iddiamız yok. Amerika'nın dünyadaki maksatları için Türkiye'yi, onun harbe tutuşma tehlikesini ehemmiyetsiz görerek istediği gibi kullanmasına mâni olmak lazımdır. Buna mâni olmanın

lerin görüşülmesi ve geçmiş olaylardan etrafı ile ders alınmış olarak isabetli yolları bulmamız lazımdır.

Bu itibarla, çok saygı değer milletvekili arkadaşlarımdan bu genel görüşmenin açılmasını kabul etmelerini rica ederim. (C. H. P. sıralarından sürekli alkışlar)

Gizli görüşmeden ne netice alacağımızı bilmiyoruz. Çünkü, bir emrivâkı karşındayız; kabul edilmiştir, yürürlüğe girmiştir. Bunu bir kanuna bağlamak ilk çaremizdir. Mecliste konuşulurken bu çareyi nasıl sağlayacağımızı tâyin edemiyorum, anlayacağız, konuşacağız, nihayet rey meselesi olacaktır. Esaslı hepimizin mutabık olacağımız bir tatbik yolunu bulabilirsek memleket için çok iyi bir talihdir. Bulamazsak, her birimiz kendi noktai nazarımızı millet gözünde değerlendirmeye çalışacağız, kanunlar dâhilinde, yetkilerimiz dâhilinde.

Saygılar sunarım, arkadaşlarım. (C. H. P. sıralarından sürekli alkışlar)

BAŞKAN — G. P. Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu, buyurun.

G. P. GRUPU ADINA TURHAN FEYZİ-OĞLU (Kayseri) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım,

İkili anlaşmalar konusunda Millet Meclisinde bir genel görüşme açılması yolundaki önerenin kısa bir tarihçesi vardır. Aslında, görülü-

1962-1968: Amerikan Barış Gönüllüleri projesi kapsamında Türkiye'ye gelen Amerikalıların sayısı ve yıllara göre dağılımı

Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'deki Faaliyet Alanları ve Gönüllü Sayıları: ¹⁹¹					
Yıllar	İngilizce Öğretmenliği	Toplum Kalkınması	Diğer Alanlar	Toplam	Yıl sonunda Kalanlar
1962	31	5	3	39	39
1963	70	---	35	105	140
1964	129	57	33	219	329
1965	207	133	42	382	590
1966	68	32	21	121	445
1967	110	---	---	110	215
1968	110	---	50	160	238
Toplam	725	227	178	1136	---

İnönü ile sınırlı kalmadı ve bu tarihten sonra Türkiye-Amerikan ilişkileri Johnson mektubunun gölgesinde şekillendi.

Yeni durumun **ilk işareti Türkiye'nin Ocak 1965'te NATO kapsamında oluşturulan çok taraflı nükleer deniz gücüne katılmaktan vazgeçtiğini açıklaması** olmuştur. İkinci olarak ise bu tarihe kadar üslerin NATO amaçları dışında ABD tarafından kullanılmasına göz yuman Türkiye, artık bu tür 'ihlallere' sert tepki göstermeye başlamıştır. Örneğin 1965 yılının sonunda **İncirlik'te 1960 yılında kaldırıldığı söylenen U-2 müfrezesinin yine bir casus uçağının Karadeniz üzerinde kaza sonucu düşmesi ile aktif olduğunun öğrenilmesi** üzerine gerek hükümet gerekse genelkurmay başkanlığı rahatsızlığını açıkça dile getirmiştir (Bölme, 2012: 229). Fakat mektubun asıl etkisi NATO kapsamında ülkede bulunan Amerikan askerleri, **üsleri** ve silahlarının kamuoyunda gittikçe artan **bir eleştiriye** tabi tutulması olmuştur. Örneğin 1965 seçim kampanyası sırasında Türkiye İşçi Partisi (TİP) "Bugün 35 milyon metrekarelik vatan toprağı Amerikan işgali altındadır. Bu üslerde Amerikan bayrağı dalgalanır ve bu üsler birer **küçük Amerika'dır. Bu üslere Türk polisi giremez**" ifadelerini **kullanınca** Türkiye'de NATO üyeliğı ilk defa kamuoyu önünde açıkça sorgulanmaya başlamıştır.

Türkiye İşçi Partisinin öncülük ettiği **NATO karşıtlığı** ve ülkedeki Amerikan üslerinin sorgulanması kısa süre içerisinde **sokak gösterilerinin ve üniversitedeki şiddet olaylarının temel konusuna dönüşmüştür**. Kamuoyunun bu tepkisinin yanı sıra siyasetçiler de Johnson mektubu sonrası bir iklimde **iki ülke arasındaki antlaşmaların yasal sınırlarının belirlenmesi hususunun artık karşılıklı güven temelinde işlemeyeceğini düşünmekteydi**. Bu nedenle 1950'lerde imzalanmış 50'nin üzerinde farklı anlaşma **nedeniyle** bir hayli karmaşık görüntü sergileyen Amerika'nın Türkiye'deki mevcudiyeti yeni dönemde sorun olmaya başlamıştır. Üstelik De-

15 Ocak 1965: Johnson mektubu sonrası Türkiye ABD'ye tepkisini ilk kez NATO'nun "Çok Taraflı Nükleer Güç" projesinden çekilerek gösterdi.

7 . 11 . 1965 0 : 1

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ GRUPU ADINA MEHMET ALİ AYBAR (Devamla) — Birleşik Amerika ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri arasında imzalanmış ikili anlaşmalar gereğince Türkiye'mizde bugün 35 milyon metrekarelik vatan toprağı Amerikan üssü halinde bulunmaktadır. Bu bir gerçektir.

ABDURRAHMAN GÜLER (Çorum) — NATO üssü olarak verilmiştir. Türkiye'nin Rusya'ya karşı müdafaası için. (Soldan, gürültüler)

İncirlikten kalkan bir Amerikan uçağı Karadenize düştü

ANKARA, ÖZEL

İncirlik Hava Üssünden kalkan B-57 tipli bir Amerikan askeri uçağı Samsun açıklarında denize düşmüştür.

Karadan takriben 90 mil kuzeyde denize düştüğü bildirilen kazanın iki gün önce olduğu ve uçakta bulunan iki kişinin öldüğü dün açıklanmıştır.

Yetkili bir kaynak, Amerikan makamlarının, uçağın Adana'daki İncirlik Hava Üssünden kalktığının duyulmamasına çalıştığını ifade etmiştir.

17.12.1965, Milliyet, Sayfa 1

mokrat Parti döneminde izlenen aşırı Amerikan yanlısı dış politikanın Menderes'i kurtarmadığını gören Adalet Partisi de artık ABD'ye mutlak şekilde angaje olan bir politikadan yana değildi. Bunun üzerine dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, 7 Nisan 1966'da ABD'ye bir nota vererek hükümetin ikili antlaşmalar nedeniyle yoğun baskı altında olduğunu gerekçe göstermiş ve mevcut antlaşmaların bir araya getirilmesi, basitleştirilmesi ve ıslahını talep etmiştir.

Hükümetin Türkiye'de sayıları 24 binin üzerine çıkan Amerikan personelinden ve üslerin kullanımından kaynaklanan sorunları denetim altına alma politikası artan Amerikan karşıtlığı ile eşzamanlı gitmiştir. Dolayısıyla 1966'da verilen notanın sürekli gündemde kalmasını sağlayan ve aynı zamanda Demirel hükümetinin mevcut antlaşmaları gözden geçirme talebi konusunda ABD'yi ikna etmesini kolaylaştıran unsur kamuoyundan gelen bu baskı olmuştur.

Johnson mektubu, Kıbrıs'ta yalnızlığın fark edilmesi, askeri üslerin keyfi kullanımı, ülkedeki ABD vatandaşlarının yol açtığı rahatsızlıklar ve sol gurupların öncülük ettiği ABD karşıtı eylemler gibi sorunlara 1967 yılına gelindiğinde bir başkası daha eklenmiştir.

Vietnam'da sürdürdüğü savaş nedeniyle ekonomik problemler yaşayan ABD, Türkiye'ye yapılan askeri ve ekonomik yardımları sona erdirmeye kararı almıştır (Bölme, 2012: 244). Bu karar 8 Mart 1968'de Türkiye'ye açık bir şekilde iletilirken, Türkiye'deki Amerikan karşıtlığı da 15 Temmuz 1968'de bir grup öğrencinin İstanbul'u ziyaret eden Amerikan Altıncı Deniz Filosuna mensup askerleri denize dökmesi ile en üst seviyesine çıkmıştır. Hatta 1965'ten itibaren Barış Gönüllüleri Projesi kapsamında Türkiye'deki üniversiteler ve okullarda ders veren Amerikalı öğretmenler tepkilerin hedefi olmuş, bunların Türkiye'yi terk etmelerini isteyen Türkiye'li meslektaşları dersleri boykot etmeye başlamıştır.

7 Nisan 1966: Demirel hükümeti, ikili anlaşmalardaki belirsizlikleri Türkiye lehine gidermek istediğini ABD'ye bildirdi.

İstanbul No 246
12 96 -- 22 42 99

Cuma 8 Nisan 1966

mutlaka okunmalıdır.
Büro: 2569/3683

HÜKÜMETİN TALEPLERİ:

- 1 Anlaşmaların tek metinde toplanması,
- 2 Amerikalı personelin durumunda değişiklik,
- 3 Üslerdeki uçakların cephesinde mutabakat

İKİLİ ANLAŞMALARLA İLGİLİ İSTEKLERİMİZ AMERİKAYA BİLDİRİLDİ

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)

Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil, dün Amerika Birleşik Devletleri'nin Ankara Büyükelçisi Parker T. Hart'a, Dışişleri Bakanlığının davet ederek kendisine Türkiye'nin ikili anlaşmalar konusundaki görüş, düşüncesi ve tekliflerini yazılı olarak bildirmiştir.

Tek anlaşma

KABİNE DEĞİŞİKLİĞİ BU AY İÇİNDE GERÇEKLEŞECEK

Ankara, (Cumhuriyet Bürosu)
Kabine içinde yapılacak düşünülen değişikliğe bu ay içinde

Sonuç olarak gerek ekonomik gerginlikler gerekse kamuoyu baskısı ve çok boyutlu dış politika çabaları ABD ile ilişkilerde bir karşılık bulmuş ve Türkiye ile ABD arasında 1966'da başlayan ikili görüşmelerin sonucunda 3 Temmuz 1969'da Ortak Savunma İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Antlaşma daha önce iki ülke arasında imzalanan bütün antlaşmaları bir araya getirip sadeleştirdiği gibi dört noktada Amerika'nın Türkiye'deki mevcudiyetine sınırlama getirmekteydi (TDP, 2004: 697).

İlk olarak Washington yönetimi artık Türkiye'deki üslerinden üçüncü ülkelere karşı Türkiye'nin iznini almaksızın bir operasyon düzenleyemeyecekti.

İkincisi, savunma üslerinin mülkiyetinin Türkiye'ye ait olduğu antlaşmayla açık bir şekilde kayıt altına alınmış ve böylelikle vatan toprağının işgal altında olduğu eleştirileri antlaşmada bir karşılık bulmuştur.

Üçüncüsü, Türkiye toprakları üzerindeki bütün üsleri denetleme hakkına kavuşmuştur. Son olarak ise Türkiye, ulusal güvenlik gerekçesiyle üslerin kullanımına sınırlandırma getirme hakkına sahip olmuştur.

Özellikle 1965'te başlayan Demirel hükümetleri döneminde, Türkiye-ABD arasında önceki dönemlerin mirası olan tek taraflı bağımlı ilişkinin, yerini dengeli bir bağımlılığa bıraktığı söylenebilir. İkili anlaşmaları tek bir çatı altında toplayan ve ülkedeki Amerikan etkinliğini sınırlandıran 1969 Antlaşması'nın yanı sıra, 1967 Arap-İsrail Savaşı sırasında ABD'den farklı bir politika izlenmiş, Sovyetler Birliği ile yakınlaşma yaşanmış ve ABD'nin Türkiye'deki haşhaş ekimini ülkeye giren afyonun büyük çoğunluğunun Türkiye kökenli olduğu gerekçesiyle durdurma talepleri geri çevrilmiştir. Fakat bu adımlara rağmen NATO'nun kendisi TİP ve sol çevreler dışında bir sorgulamaya tabi tutulmamış, aksine Türki-

Devlet Bakanı Çağlayangil ve Amerikan Ankara Büyükelçisi dün temel ikili anlaşmayı imzaladılar... [T.H.A.]

İKİLİ ANLAŞMA İMZALANDI

Çağlayangil «Temel anlaşmaya uymayan tatbikat anlaşmaları değiştirilecek» dedi...

3 Temmuz 1969: İki yıl süren müzakere ve görüşmelerin ardından ABD ve Türkiye "Savunma İşbirliği Antlaşması"nı imzaladı.

1969: Anti-Amerikancılığın bir hayli yaygın olduğu bir dönemde Süleyman Demirel'i ABD ağız ile konuşuyor şeklinde temsil eden bir karikatür

ON BEŞ ÖNEMLİ MADDE

ANKARA, ÖZEL

Türkiye'de Amerika tarafından kurulan üs ve tesislere ilgili olarak imzalanan temel anlaşma birçok yeni prensibi kapsamaktadır. Bu temel anlaşmaya göre Amerika'nın Türkiye'deki müsterek savunma tesislerinden herhangi birine katılabilmesi Türkiye hükümetinin izni ile ve teferuatı kabulüne müteakip olabilecektir. Anlaşmadaki temel prensipler özetle şöyledir:

1. İki taraf arasında bu anlaşma ile öngörülen karşılıklı işbirliği, tarafların egemenlik ve eşit haklarına müteakiben riayet esasına müstenittir.
2. Amerika'nın Türkiye'deki müsterek savunma tesislerinden herhangi birine katılabilmesi, Türkiye hükümetinin, bundan önce ve teferuatı kabulüne müteakip olabilecektir.
3. Türkiye, müsterek savunma tesislerine tahsis edilen arazi sahalarının, toprakta mevcut mallar da dahil olmak üzere, işbu anlaşmanın amaçları için Türkiye tarafından tahsis edilen bölümlerine arazi sahaları üzerinde inşa veya tesis olunan gayrimenkullerin mülkiyetini muhafaza etmektedir. Sahalarının tahsis için anlaşmada kira öngörülmüştür.
4. Türkiye, bütün tesislere, uyum gördüğü askeri ve sivil personeli tayin etmek hakkına sahiptir.
5. Her bir müsterek savunma tesisinin mülkiyeti, amaç ve süresinin Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından tasvip olunmasıdır.
6. Türkiye müsterek savunma gayretinin mahiyet ve amacının her iki milletin karışık gayelerine uyduğuna tahsis için bütün tesisi denetleme hakkına sahiptir.
7. Bu anlaşma hükümleri içinde Amerika hükümetinin Türk hükümetinden hiçbir hususa girdi tutmadığı aşktır.
8. Her iki hükümet, bir NATO devletinin dışarın arazisi üzerinde hizmet etmek için gönderdiği personele uygulanacak Devamı Se. II. S. 7. de

Report - İstanbul
İlkokul: 9331-1302
46. yıl, sayı: 16140
Tahsilat ve nakliye ücreti: Cumhuriyet İstanbul - Posta Evi: İstanbul 50. Yıl
Tahsilat: 22 42 90 - 22 42 94 - 22 42 97 - 22 42 98 - 22 42 99
Cuma 4 T

Türk-Amerikan İkili Anlaşması imzalandı

TÜRKİYE, BÜTÜN TESİSLERE ASKERİ VE SİVİL PERSONEL TAYİN ETME HAKKINA SAHİP

İki yıl dört ay süren müzakerelerden sonra imzalanan anlaşmaya göre, üslerde Türkiye'nin denetleme hakkı var

Üslerin mülkiyeti Türkiye'nin

ANKARA, (Cumhuriyet Bureau)

Türkiye ile Amerika arasındaki ikili anlaşmaların yenilenmesi esastaki dışişleri Bakanlığında düzenlenen bir törenle Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil ve ABD Büyükelçisi William J. Hanley tarafından imzalanmıştır.

27 Ekim 1969 tarihinde çıkarılan bir kanunla anlaşmanın yürürlüğe girdiği bildirildi.

DEMİREL DÜN DE TEMEL ATTI VE TAPU DAĞITTI

ye'deki rejiminin temeli olarak görülen Batı ile ittifak her zaman öncelikli olmaya devam etmiştir.

Bu yeni politika Türkiye'deki Amerikan varlığına yönelik tepkileri sona erdirmemiş, aksine muhalif grupları daha da cesaretlendirmiştir. 1969'da Ortadoğu Teknik Üniversitesini ziyaret eden ABD büyükelçisinin makam aracı yakılırken, 4 Mart 1971'de dört Amerikan hava subayı kaçırılmıştır (Türkmen, 2012: 126).

1971'e gelindiğinde ise Demirel hükümetini bir muhtırayla deviren askerî yönetim iki ülke arasında 1960'ların ortasında başlayan bu dengeli bağımlılığı sona erdirdiği gibi, Amerikan karşıtı eylemleri de yasaklamıştır (Fırat, 1997: 287). Örneğin bu dönemde Türkiye'deki haşhaş ekimi ABD'nin talepleri doğrultusunda bütünüyle yasaklanırken, ülkede artan sol hareketlerin yasallık zemini ortadan kaldırılmış ve bu hareketlere yönelik geniş ölçekli bir tutuklama kampanyası başlatılmıştır.

1969: ABD ülkedeki kaçak eroinin (haşhaş / afyon) Türkiye'den geldiğini açıkladı.

AMERİKAYA GİREN
ESRAR'IN
YÜZDE 80'i TÜRKİYE'den
KAÇIRILIYOR...

AMERİKA
Türkiye'deki
Afyon
ekiminin
önüne
geçmek
için
keseyi
acacak

Türkiye
yumuşak
davranıyor

AMERİKA Cumhurbaşkanı Richard Nixon'un yönetimsine madde üretimini durdurmaları için Türkiye ve İran'a yaptırımlar getiren, TIME dergisi, olaylar ile ilgili bir makale yayınlamıştır. Dergi, Amerika'ya giren eroinin büyük bir kısmının Türkiye'den geldiğini belirtmekte ve Türk Hükümetinin bu konuda yeterli kadar etkili bir önlemleri almadığını ifade etmektedir. Ayrıca yasa dışı ticaretin önüne geçilmesi için, daha önce Fransa'da, İspanya'da ve Meksika'da yapılan operasyonlar, Amerika'ya ulaşmaktadır. Amerika yıllardır beri Türkiye'yi bu konuda destek almada tutmaktadır, ancak bu ekimin önüne geçemediği. Bunu yurdum dışındaki ülkeler, Türkiye ve Fransa eroini karşı savaşta başarıyla olamamıştır.

Alman Cumhurbaşkanı'nın
davetlisi olan Türk

TÜRK TARİHİ DERGİSİ

Haziran 1971: Darbe hükümeti başbakanı Nihat Erim haşhaş üretiminin yasaklanacağını açıkladı. Karşılığında ABD 35 milyon dolar yardım yaptı

30 Haziran Çarşamba 1971

Türkiye, 1972'de
haşhaş ekimine
son verecek

AMERİKA'NIN
İSTEĞİNİ
KABUL EDEN
ANKARA'NIN,
BUGÜN BİR
AÇIKLAMA
YAPMASI
BEKLENİYOR.
EKİCİLERE
TAZMİNAT
VERİLECEK

Özgen ACAR

ANKARA — Bakanlar Kurulu: «Türkiye'de, 1972 sonbaharından itibaren haşhaş ekimi ve afyon üretimini kesin olarak» yasaklamıştır. Bakanlar Kurulunun bugün Resmi Gazete'de yayımlanacak kararnameyle göre, bundan zarar görecektir köylülere Tarım Bakanlığı'nın öngöreceği oranda Toprak Mahsulleri Ofisi'ne tazminat verilecektir.

Yıllardan beri Türk hükümeti ile Amerikan hükümeti arasında yapılan görüşmeler, Erim hükümetinin işbaşına gelmesiyle son 3 ayda yoğunlaşmıştır. Bu müzakerelerin sonunda Türk hükümeti, 3 aylık bir süre için ekimin önüne geçemediği. Bunu yurdum dışındaki ülkeler, Türkiye ve Fransa eroini karşı savaşta başarıyla olamamıştır.

4 Mart 1971: Marxist-Leninist örgüt THKO, Türkiye'deki 4 Amerikan askerini kaçırdı.

İstenen para yarın sabah 06'ya kadar verilmezse kaçırdılar öldürülecek

Örgüt, gözaltındaki tüm devrimcilerin de salınamasını şart koştu

AMERİKALI
DÖRT ASKER KAÇIRILDI

A.B.D.
Elçisi
dört
askerin
canlı

Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu imzalı bildirir

9 Ocak 1969: ABD Büyükelçisi Romert Komer'in aracı ODTÜ'de Marxist-Leninist öğrenci gurupları tarafından ateşe verildi.

Amerikan B. Elçisinin
arabası
yakıldı

SAVCILIK, ORTADOĞU
TEKNİK ÜNİVERSİTESİNDEKİ
OLAYDA 9 ÖĞRENCİNİN
TUTUKLANMASINI İSTEDİ

ANKARA, (Cumhurbaşkanlığı Binası)

Sovyet "Venüs - 5,, aracı, atmosferi olan

4 (31) Temmuz 1959: Türkiye Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyelik için başvurdu.

MÜŞTEREK PAZAR İÇİN MÜRACAAT ETTİK

Birliğe kabul edilmemiz için Vekiller
Konseyi tarafından tasvip edilmesi şart

BRÜKSEL, A.P.

Avrupa Müşterek Pazarının bir idarecisi dün, Türkiye'nin bu iktisadi câmia ile ortaklık kurmak için müracaatta bulunduğunu açıklamıştır.

İdareci, Türk hükümetinin bu hususta 31 Temmuzda Müşterek Pazarın Alman baş idarecisi Walter Hallstein'a bir mektup yazdığını söylemiştir.

Bununla beraber, Avrupa İktisadi câmiyası, Türkiye'ye atfedilen teşebbüsü henüz resmen açıklamamıştır.

Müracaatın Müşterek Pazar Vekiller Konseyi tarafından tasvip edilmesi lâzumdur.

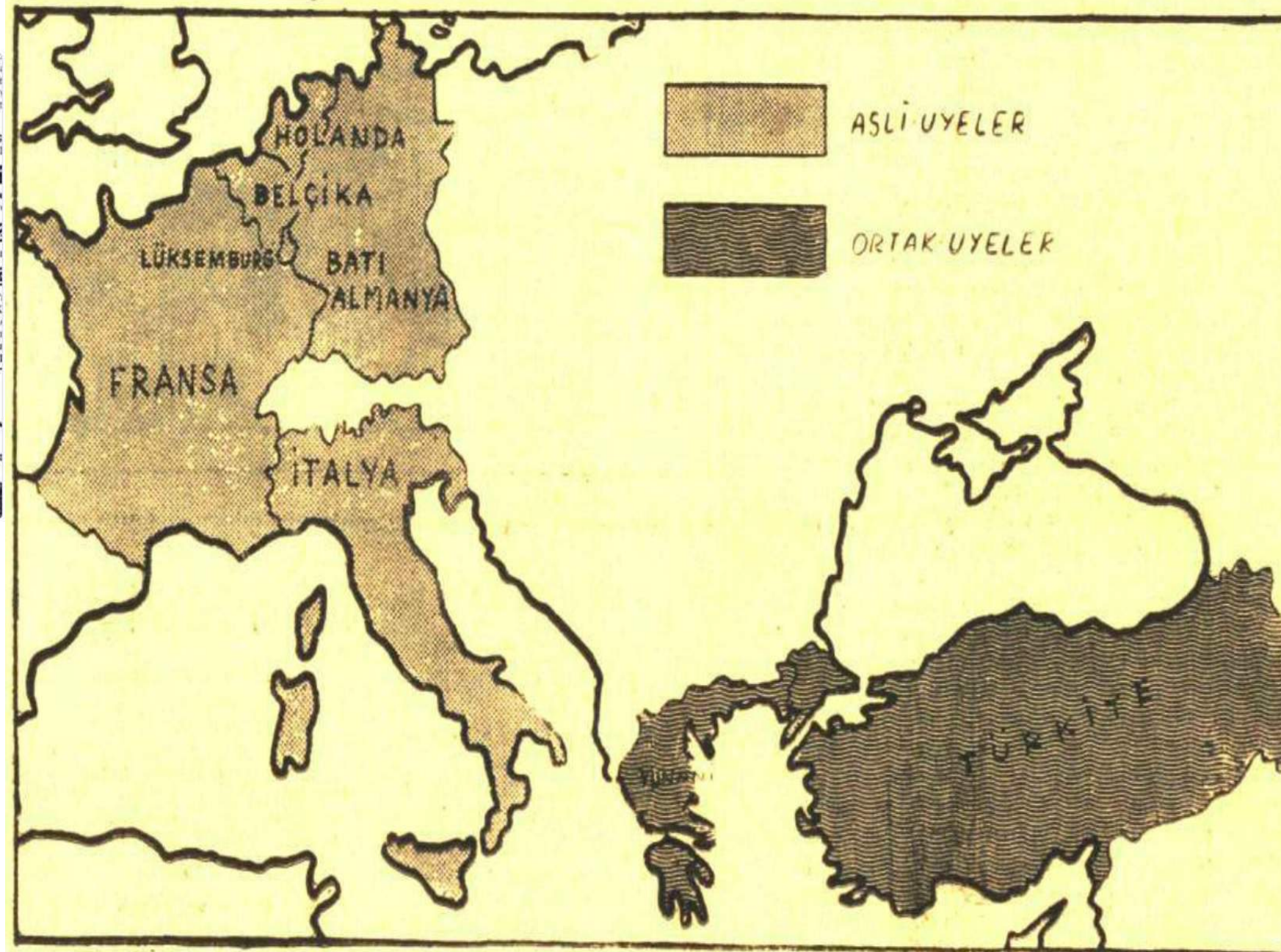
**"ATATÜRK'ÜN
FİLMİNİ ÇEVİRMEK
MAHZURLU OLUR,"**

«Aşk Güzel Seydir»
filminin rejisörü Otto
Lang, Atatürk'ün Ame-
rika'da l a y ı k ı l e

Avrupa Topluluğu ve Ankara Antlaşması

Türkiye 31 Temmuz 1959'da Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) üyelik için başvuruda bulunmuştur. Bu başvurunun temelde üç nedeni vardı ve Türkiye söz konusu başvuruyu Batı'ya yönelişini daha da sağlamlaştırmak, iktisadi büyümeyi hızlandırmak ve Yunanistan'la rekabette geri kalmamak amacını gütmektedir (Müftüler Baç, 2001: 25-26).

Menderes hükümeti için özellikle Atina'nın AET üyeliğinin siyasi ve iktisadi avantajlarını Türkiye'ye karşı kullanabileceği ve 1950'lerin ikinci yarısından itibaren artmaya başlayan dış ticaret açığına bir çözüm bulunabileceği düşünceleri, başvuru kararının alınmasında belirleyici olmuş ve Yunanistan'dan sadece on altı gün sonra Türkiye de tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Türkiye'yi NATO ve Avru-

12 Eylül 1963

Ortak Pazar-asli ve ortak üyelerinin durumunu gösteren harita

pa ekseninde tutma kaygısıyla hareket eden AET, başvuruyu kabul etmiş ve taraflar **Eylül 1959'da yaptıkları toplantıda yirmiiki yıl içinde gümrük birliğine geçme** konusunda anlaşmaya varmışlardır.

27 Mayıs darbesi AET ve Türkiye arasındaki görüşmeleri sekteye uğratsa da, Batı ile bütünleşme devletin resmi ideolojik zeminini oluşturuyordu ve bu nedenle darbe sonrası süreçte iktidarı elinde bulunduran askeri yönetim Demokrat Parti döneminde başlatılan süreci kaldığı yerden devam ettirmiştir. Darbe sonrası iktidarın devredildiği Cumhuriyet Halk Partisi ve lideri İsmet İnönü AET ile entegrasyonu Cumhuriyet'in Batılılaşma projesinin bir parçası olarak sunmuş ve bu yönüyle Demokrat Parti'nin AET ile ilişkilerdeki ekonomik vurgusundan önemli ölçüde uzaklaşmıştır (Bilgin ve Bilgiç, 2012: 114). Yapılan çeşitli görüşmelerin sonunda taraflar **12 Eylül 1963'te aralarındaki ilişkiye hukuksal zemin sağlayan Ankara Antlaşmasını** imzalamışlardır.

Müzakere sürecinin sonunda Türkiye ve AET arasında bir gümrük birliği kurulmasını öngören **Ortaklık Antlaşması**, söz konusu gümrük birliğine geçiş sürecini üç aşamalı olarak düzenlemekteydi. En fazla dokuz yıl sürmesi amaçlanan **ilk aşamada** temel gaye, Türkiye'nin daha yüksek ekonomik büyüme hedefini yakalaması iken, **en fazla yirmi yıl sürmesi planlanan ikinci aşamada** Türkiye'nin AET'de uygulanan gümrük birliği kurallarına uyum sağlaması amaçlanıyordu. **Son aşama** ise gümrük birliğinin tam olarak gerçekleşmesi ve bir aşamadan diğerine geçişi belirleyen temel kıstas taraflar arasında varılacak olan mutabakat olacaktı (Müftüler Baç, 2001: 29-30).

Antlaşmanın ardından geçiş sürecini yönetmesi için **Türkiye hükümetinden üyeler ve AET temsilcilerinden oluşan bir Ortaklık Konseyi** kurulmuş ve kararların oybirliği ile alındığı konsey, taraflar arasındaki ilişkilerin yürütülme-

12 Eylül 1963: Türkiye Avrupa ülkeleri ile ortak pazar antlaşmasını imzaladığında Ortak Pazar ülkeleri ile Kişi Başı Milli Gelir kıyaslaması

Ortak Pazar üyesi ülkelerinde yaşayan fertlerin her birinin milli gelirinden aldıkları ortalama hisse şöyledir : 12 Eylül 1963			
Devletin adı	1958 (Dolar)	1961 (Dolar)	
B. Almanya	870	1025	
Belçika	1068	1246	
İtalya	472	540	
Fransa	914	978	
Lüksemburg	1072	1174	
Hollanda	858	1018	
Türkiye	167	163	

15 Eylül 1963

Ortaklık anlaşması münasebetiyle Türkiye Avrupanın ayrılmaz parçasıdır

Yazan : Prof. Turhan Feyzioğlu
«Başbakan Yardımcısı»

Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna ortak üye olarak katılması tarihi önem taşıyan bir olaydır. Cumhuriyet devrinin ileri hamleleri arasında, bu anlaşma, belli başlı yeni bir merhalenin işareti olarak şerefli yerini alacaktır.

Avrupa Ekonomik Topluluğuna ortak üye olarak katılışımızın, kısa vadede faydalarından daha önemli olan yönü şudur: Türkiye'nin bir Avrupa devleti olma yolunda uzun zamandanberi sarf ettiği gayretler, bu anlaşmanın gerçekleşmesiyle yeni bir zafere ulaşmış olmaktadır.

Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğuna ortak üye olarak katılma arzusu, sadece kısa vadeli ve basit dış ticaret hesaplarına dayanmamıştır.

Çeşitli siyasi, kültürel ve iktisadi bağlarla bağlı olduğumuz Batı Avrupa'nın gitgide kuvvet kazanan birleşme eğilimleri karşısında Türkiye kayıtsız kalamazdı.

Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg'un Avrupa devletleri arasında daha sıkı bir beraberlik kurmak ve «Eski Dünya» yı yeni bir hamleyle kavuşturmak için giriştikleri teşebbüs Türkiyeyi ilk günden beri ilgilendirmiştir.

15 ekim 1961 seçimlerinden sonra, karma hükümetlerin azimle ele aldığı davalardan biri, çıkmaza girmiş gibi görünen ortaklık müzakerelerine müspet bir yön vermek olmuştur. Uzun, çetin, zaman zaman — Arkası Sa. 7, Sü. 6 da —

12 Eylül 1963: Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) üyeliği için yapılan görüşmelerin sonunda Ankara Antlaşması imzalandı.

Milliyet
Halk Gazetesi

BUGÜN 8 SATTA 25 KURUS

YURTCUSU: ALI NACI KARACAN

NİMET ERİM ŞENLİ
AVRUPADIN DÖNÜ

CUMA
13 EYLÜL
1963

Türkiye'nin, Avrupanın bir cüz'ü olduğu teşvil edildi "Ortak Pazar,, anlaşması imzalandı"

Ortak bildiride anlaşmanın Türkiye'nin kalkınma gayretlerine itimadın delili olduğu belirtildi

İnönü "Anlaşma tabii ve mantıklı bir sonuçtur,, dedi"

Başbakan ve Batı Avrupa'da üyeliği görüşmelerinin pek sıkı çalışmaları yapıldı

BU FARKLAR NİYE?

Eylül 1963: Başvuruda bulunan Menderes hükümeti için temel kaygı ekonomik gelişme iken, İnönü hükümeti için "Avrupalı kimliğin" onayı idi.

İnönü, Ortak Pazar Bakanları ile "Ortak Pazar nesillere bırakılacak mirastır,, Dünkü yemekte konuşan İnönü Türkiye'nin ebedi- yen Avrupaya bağlandığını söyledi...

Ankara, 12 (Cumhuriyet-Teleks)
— Avrupa Ekonomik Topluluğunun mümtaz şahsiyetleri şerefine bugün saat 13.45 te Hariciye Köşkünde bir öğle yemeği veren Başbakan İsmet İnönü bu yemekten sonra bir konuşma yapmıştır.

İnönü'nün konuşması aynen şöyledir :
«Kanaatimce, beşeriyet tarihi boyunca, insan zekasının vücuda getirdiği en cesur eser olan Avrupa Ekonomik Topluluğunun, Konsey ve mümtaz temsilcilerini burada

sinden sorumlu en üst merci olmuştur. Ankara Antlaşması imzalandığında Türkiye dış politikasının temel dinamiğini ABD ile ilişkiler oluştuyordu ve bu nedenle Ankara'nın Avrupa ile olan ilişkilerinde siyasi kaygılardan çok ekonomik öncelikler belirleyici olmuştur. Fakat bir taraftan AET'nin zamanla siyasi bir güce dönüşmesi ve diğer taraftan da Türkiye'nin 1960'ların ikinci yarısından itibaren başlayan ABD ile ilişkileri dengeleme çabası, uzun vadede Avrupa ile ilişkileri Türkiye dış politikasının merkezine taşıyacaktı.

Ankara Antlaşması doğrultusunda başlanan hazırlık dönemi yedi yıl sürmüş ve bu süre içinde Türkiye AET'den Türk işçilerin Avrupa'da serbest dolaşımı ve ekonomik uyumun sağlanması için **daha fazla malî yardımın sağlanması** gibi taleplerde bulunmuştur. Türkiye'nin en önemli çekincesi gümrüklerin kaldırılmasıyla yaşanacak gelir kaybıydı ve bu nedenle malî yardımlar, bütün görüşmeler boyunca Ankara'nın üzerinde hassasiyetle durduğu temel konu olmuştur. Yapılan görüşmeler sayesinde taraflar karşılıklı olarak temel pozisyonlarını öğrenmiş ve bunun sonucunda **23 Kasım 1970'te bir Katma Protokol imzalanarak** hazırlık aşamasına geçilmiştir.

Katma Protokol, Türkiye'nin Avrupa pazarıyla bütünleşmesini hedeflerken, aynı zamanda gümrük birliğine geçiş için **31 Aralık 1995 tarihini nihai tarih olarak da sabitlemiştir**. Katma Protokol etrafında görüşmelerin devam ettiği bir sırada 12 Mart 1971'de askerî darbe gerçekleşmiş ve darbe sonrasında kurulan Nihat Erim hükümeti AET ile ilişkilere kalındığı yerden devam etme kararı almıştır.

Dönemin Dışişleri Bakanı **Osman Olcay'ın ifadeleriyle** "teknik olması nedeniyle yeteri kadar bilgi sahibi" olunmayan Katma Protokol, meclisin en sakin olduğu günlerden birinde, 1 Eylül 1971'de kabul edilmiş ve yasalaştırılmıştır.

Ortak Pazarla yapılan Ticaret Anlaşması yürürlüğe girdi

SANAYİ MALLARIMIZ 6'LARA GÜMRÜKSÜZ GİRECEK

SOLMAZER
DAVASININ
SAVCISI
KONUŞTU

"2 EYLÜL 1971" nıklar mahkemeye
uygusuzluk yapıyor,,

Ortak Pazar ülkelerinden ithal edeceğimiz mallara ise %5 ile 10 gümrük indirimi uygulanacak.

ANKARA, ÖZEL

Geçici anlaşma ile 6'lara yaptığımız

ORTAK PAZAR HAKKINDA BİLGİ VERDİ

Cağlayangil :
Ortak Pazar
canavar değildir"

Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Cağlayangil dün Ortak Pazar konusunda düzenlenen basın toplantısında «Ortak Pazar'ın bir Katolik birliği ve içine giren yutan bu canavar ol madığını söylemiştir. Dışişleri Bakanı Ortak Pazara girmekle Türkiye'nin takatının üstün de bir kulfet yüklenmediğini Yunanistan'dan çok taviz elde edildiğini belirterek ortaklığa siyasi düşüncelerle değil ekonomik faydalar sağlamak için girdiğini, bir bağımlılık içine düşmek endişesinin yersiz olduğunu söylemiştir. Cağlayangil geçiş dönemi içinde Türkiye'nin Ortak Pazar'dan 220 milyon dolarlık kredi de alacağını eklemiştir.

Dışişleri Bakanı Cağlayangil, dünki toplantıda Ortak Pazar konusunda bilgi verirken görüldüğü.

[SELAHATTİN GÖKHAN]

ANKARA, (Cumhuriyet Bürosu)

**ORTAK PAZAR
GEÇİŞ DÖNEMİ
UYGULAMASI
BUGÜN
BAŞLIYOR**

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasındaki geçiş dönemi uygulaması bugünden itibaren başlayacaktır.

Bu arada ithalat teminat oranları 48 saat içinde yüzde 120 oranına çıkarılmıştır. 1 Eylülde Ortak Pazar ile ilgili geçici anlaşmanın yürürlüğe girmesi nedeniyle alınan ve dünki Resmi Gazete'de yayınlanan bu kararname hakkında Dış Ekonomik İlişkiler Bakanlığı dün bir açıklama yapmıştır.

Bakanlığın AET İşleri Genel Müdürlüğünce yapılan bu açıklama aynen şöyledir:

«1 — Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Türkiye arasında 27 Temmuz 1971 tarihinde imzalanmış bulunan ve 1 Eylül 1971 tarihinde yürürlüğe girecek olan geçici anlaşma ile girilen dönemden bunu izleyecek katma protokol dönemine ülke ekonomisinin gereklerine uygun biçimde geçilebilmesi bakımından hükümetimizce geçici anlaşma hükümlerine uygun bazı muvakkat ve çok kısa süreli tedbirler alınması zorunluluğu doğmuştur.

2 — Bilindiği gibi, geçici anlaşma uyarınca, Türkiye'nin 1 Eylül 1971 tarihinde topluluğa karşı (Arkası Sa. 7, Sü. 1 de)

İthalât teminatı 48 saat için yükseltildi

Katma Protokol onaylandığı gün yürürlükte olan gümrük vergileri üzerinden bir indirimi öngördüğü için, Türkiye protokolün mecliste onaylandığı gün gümrük vergilerini yüzde 120 artırmış ve bir sonraki gün tekrar eski seviyesine indirmiştir (Birand, 1987: 291-292). Temelde gümrük gelirlerinden doğacak kaybı minimuma indirme gayesiyle alınan bu bir gecelik karar AET nezdinden 'kötü niyet gösterisi' olarak yorumlansa da, ilişkilerin geneline zarar vermemiştir.

1 Ocak 1973'te yürürlüğe giren protokole göre, Türkiye Avrupa'dan yapılan ithalat üzerindeki gümrük tarifelerini ni azaltacak, Avrupa Topluluğu ise karşılığında Türkiye'deki sanayi ürünlerinin Avrupa pazarında serbest dolaşımını sağlayacaktı. Fakat teknik olması nedeniyle yeteri kadar bilgi sahibi olunmayan Katma Protokol, AET ülkelerinin ekonomik çıkarları doğrultusunda düzenlenmiş ve Türkiye ekonomisinin koşulları dikkate alınmamıştır. Bu durum Türkiye'de iki devlet kurumunun arasında gerginliğe neden olmuş, dışişleri bakanlığı siyasi gerekçelerle protokolün her koşulda devamını savunurken, ekonomik boyutları dikkate alan Devlet Planlama Teşkilatı protokolün gözden geçirilmesi konusunda ısrarcı olmuştur (TDP, 2004: 845). Bunun üzerine Avrupa nezdinden protokolün gözden geçirilmesi bağlamında pazarlıklara başlanmış hatta bu süreçte AET'ye muhtıra verilerek bazı sanayi ürünlerinde gümrük indirimlerinin durdurulması talep edilmiştir. Fakat AET sanayi ürünleri konusunda gümrük indirimi konusunda geri adım atmamış sadece belli esneklikler getirmeyi kabul etmiştir. Bu esneklikleri düzenleyen Tamamlayıcı Protokol 30 Haziran 1973'te imzalanırken, Ankara'nın tarım konusundaki ısrarları da 13 Aralık 1973'te kısmen kabul edilmiş ve bu konuda da Türkiye lehine bazı düzenlemeler yapılmıştır.

Ortak Pazar, bazı tekliflerimizi reddediyor

Buna karşılık topluluk bizden daha çok petrol, pamuk ipliği ve dokuması alacak, 90 milyon dolar ek yardım yapacak...

DURUM

MALİ BUNALIM, CHP ve AP

HALK Partisi, mali bunalımla ilgili bildiriğinde yeni vergiler koyacak yerde, üretme dönük olmayan lüks nitelikteki harca-
ların kısılmasını, yeni memur alınmamasını ve vergi ziyasını (yani kaçakçılığı) önleyecek ted-
birlere başvurulmasını önermektedir. Bunlar
erkesin düşünüp söylediği genel ve bir bakıma
düşünem çarelerdir. Pratik bir değer taşıması
nın daha somut tedbirler halinde ortaya kon-
ması gerekir. Mesela Halk Partisi yeni bütçede
unatı ödenekleri sürtme dönük olmayan lüks

BRÜKSEL, M. Ali Birand bildiriyor

TÜRKİYE — Ortak Pa-
zar müzakerelerinin
ilk toplantısı Brüksel'de
yapılmıştır. Topluluk Tür-
kiye'ye mali yardımın artırılmasını, üç maddede taviz
verilmesini kabul etmiş, bu-
na karşılık Türkiye'nin iste-
diği «Liberasyon listelerinde
serbestliği» tasvip etmemiş-
tir. Ortak Pazar liberasyon
listelerinin 6 yerine 10 ülke-
ye göre ayarlanmasını ve hiç
bir şekilde listelerden mal
◆ Devamı Sa. 9, Sü. 4 de

AVRUPA Toplulukları Komisyonu-
nun İtalyan asıllı İkinci Başkanı
Carlo Scaraschia-Mugnozza ile Tür-
kiye-AET Karma Parlamentosu eş baş-
kanı Ludwig Fellermaier dün sabah İs-

tanbul Gazeteciler Cemiyetinde Türkiye
-AET ilişkileri konusunda bir basın top-
lantısı düzenlenmiştir.
Avrupa Ekonomik Topluluğu ile or-
◆ Devamı Sa. 9, Sü. 2 de

'ORTAK PAZAR TÜRK SANAYİİNİ ÇÖKTÜRÜR,

Sanayi Kongresi'nde bor madenleri-
nin millileştirilmesi, yabancı ruhsat-
ların da iptali istendi

DAYLARI

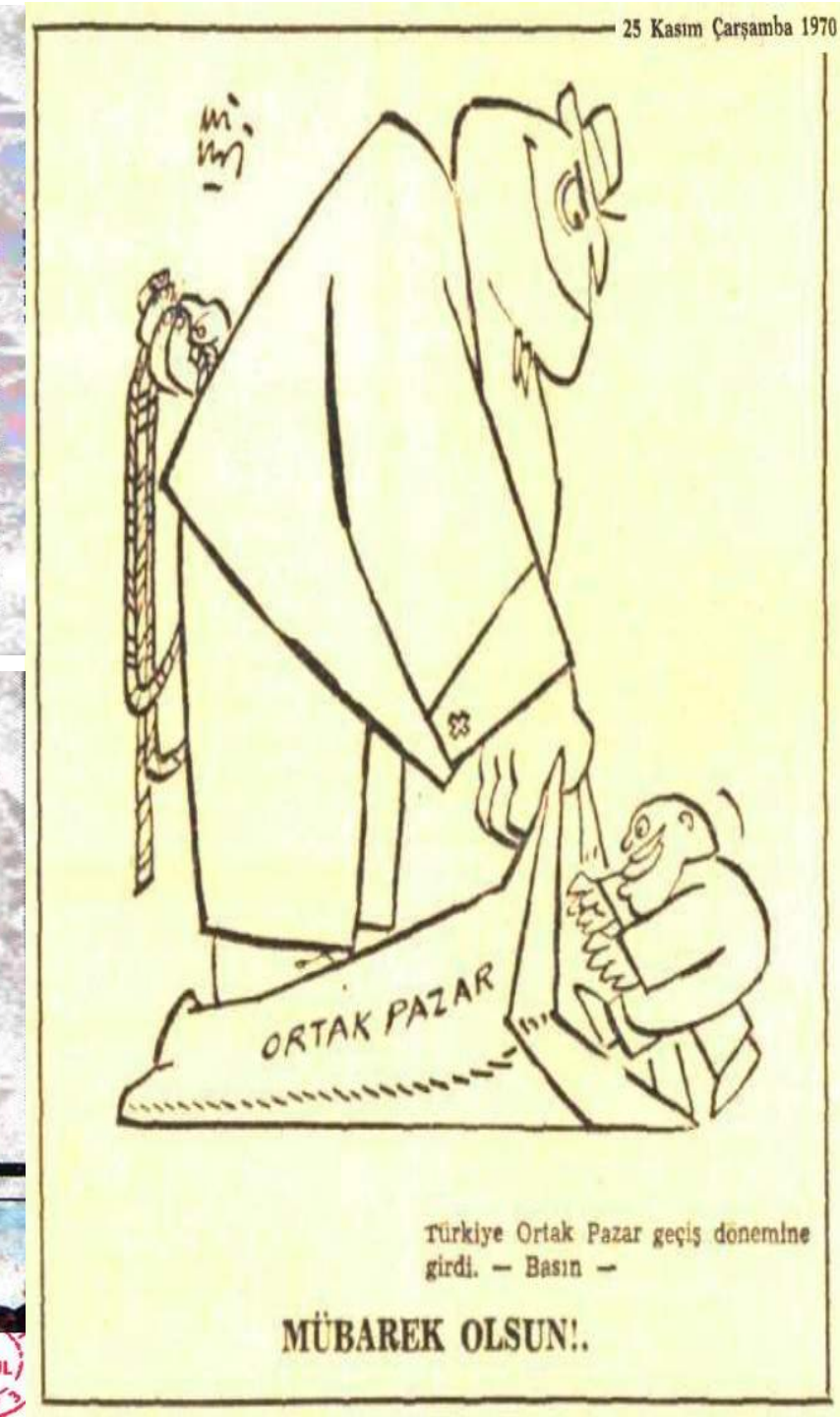
tm ya da yokla-
stem içinde belirlen-
tmak yararlıdır.
ı ile yürütülmesi.
ış teknisyenlerin
ağıdır. Oysa ge-
mayan bu tür uz-
raştırmadan yapılan
unluğunun deste-
bakımdan genel
ın hakkı uzman

ANKARA, ÖZEL

KİMYA Mühendisleri O-
dasınca düzenlenen
50'nci yıl Sanayi Kong-
resinde «Ortak Pazar» konu-
sunun tartışılması bitmiş ve
bir «Ortak görüş» benimsen-
miştir. Kongre kararı olarak
metin haline getirilen bu gö-
rüşte, «Katma protokole
◆ Devamı Sa. 9, Sü. 7 de

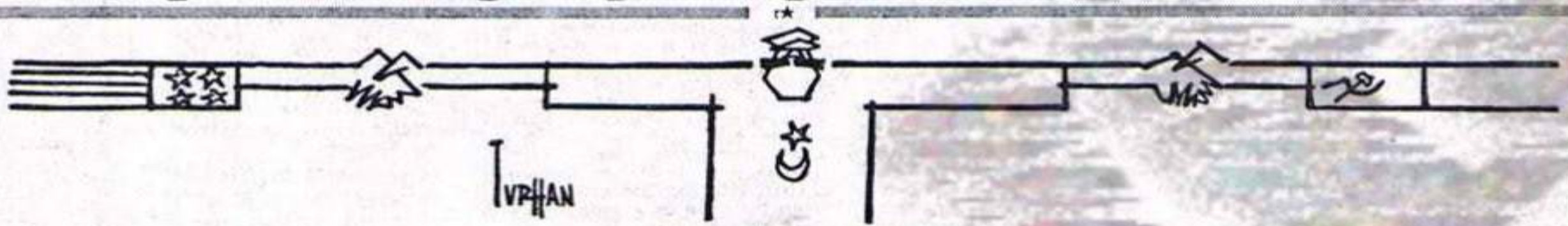
8
EYLÜL
1973

Türkiye Ortak Pazar geçiş dönemine
girdi. — Basın —

MÜBAREK OLSUN!.

[illegible]

«YENİ BİR DÜNYA KURULUR...»

1 KASIM 1964

Kasım 1964: Feridun Cemal Erkin'in Moskova ziyaretinin en önemli sonucu Sovyetler'in Kıbrıs politikasını Türkiye lehine revize etmesi oldu

4 Kasım 1964

Amerikanın Tepkisi

Washington Ruslara karşı dikkatli hareket edeceğimizi ümit ediyor

Fred J. ZUSY bildiriyor

Washington 3 — Washington'daki siyasi çevreler Erkin'in Moskova ziyaretinden Goldwater kadar ürkmüyorlar. Yetkililer bunu normal karşılıyorlar ve Sovyetlerle ilişkilerini kendi başına düzenlemesinin Türkiye'nin en tabii hakkı olduğunu belirtiyorlar.

Goldwater Amerikan Hükümetini Türkiye'yi kaybetmekle suçlarken, Demokrat idareciler bunu sakın bir şekilde karşıyorlar. İdareciler göre, Türkiye bu ziyareti bir yıl önce Amerikaya bildirmiş ve bu konuda Amerikalı diplomatlarla temas ederek Sovyetlerle yapmaktaki olduğu ticareti arttırmak istediğini belirtmişti.

Öte yandan Washington'daki siyasi çevreler, Türkiye'nin geçmişteki acı hatıraları göz önünde tutarak Sovyetlerle yapacağı anlaşmalarda dikkatli davranacağı ümidini ızhâr etmektedirler.

Resmî çevrelerde, Türkiye'nin döviz ihtiyacı büyük olduğundan, Amerika ve Batı Avrupa ile yaptığı ticareti kesmesi beklenmiyor. Zira, Sovyetlerle yapılan ticarete mal karşılığında mal alınmakta, satılan mala karşı döviz gelmemektedir.

Turhan Aytul
MOSKOVA'dan BİLDİRİYOR

Kıbrıs için:

Rusya federal teze taraftar

Erkin Başbakan Kosiginle 45 dakikalık görüşme yaptı

(Moskova 3, - Telefonla)

Sovyet Başbakanı Kosigin Dışişleri Bakanı Erkin'e «Her sahada Türkiye'nin dostluğuna mukabele etmeye hazırız. Aynı siyasi ve askeri kamplarda olmamız buna mâni teşkil etmez» demiştir.

Erkin, Kosigin tarafından bu sabah Leningrat dönüşünde Moskova Garında Başbakanlığa davet edilmiş ve burada 45 dakika konuşmuştur.

Bu görüşmeden sonra yapılan Erkin - Gromiko toplantısı (Arkası Sa. 7, Sü. 4 de)

“Paktlara rağmen iyi dostluklar kurulabilir,”

Sovyet Elçiliği Müsteşarı Voronin verdiği demeçte Kıbrıs'taki Türk ve Rum cemaatinin dengeli şekilde yaşayabileceklerini söyledi

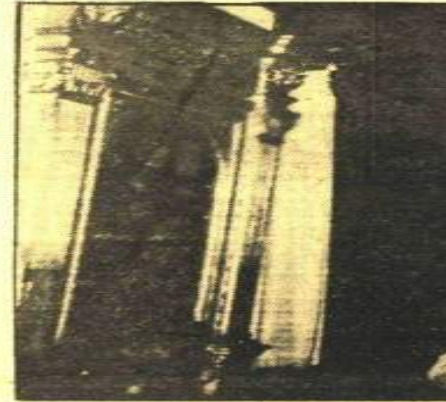
ÖZGEN ACAR

Ankara 2, (Cumhuriyet Bürosu) — Sovyetler Birliği'nin Ankara Büyükelçiliği Müsteşarı Aleks Voronin, bugün gazetemize verdiği özel

ruk faydalanamadık.

SÖZÜ :

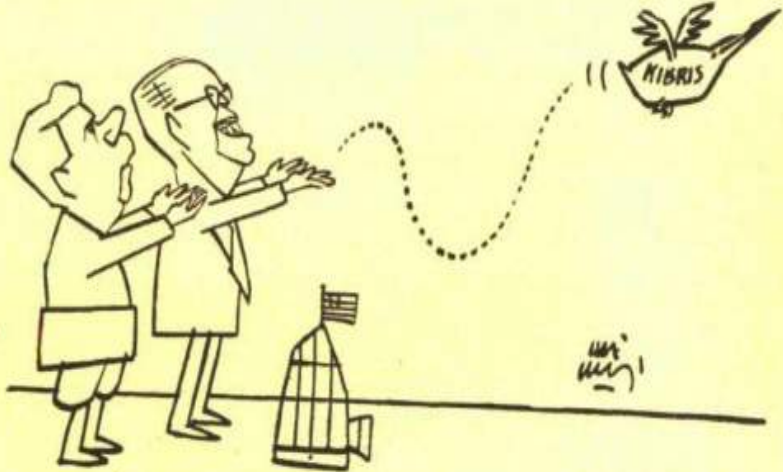
Atatürk ve Lenin arasındaki dostluğun, sonradan bozulmasında Sovyetlerin sorumluluğu olmaması müddet Türkiye'nin sorumluluğunda

Erkin Le

icilerinin d

3 Kasım 1964

Kıbrıs'ın federatif bağımsızlığı konusunda Türk ve Sovyet heyetleri anlaşma yolunda — Gazeteler —

«RUSYA'DAN SEVGİLERLE...»

5 Kasım 1964: Türkiye ve Sovyetler arasında uzun süreden sonra ilk antlaşma imzalandı. Kültürel-Bilimsel İşbirliği Antlaşması

A. P. nin görüşü
"Rusya ile temasta bir mahzur yok,"

TURHAN AYDIL Moskova'dan bildiriyor
Türk - Rus Kültür Anlaşması imzalandı

[illegible]

Aralık 1966: Kosygin'in Türkiye ziyaretinde en önemli gündem konuları Kıbrıs ve Türkiye'deki Amerikan varlığıydı.

Türk - Sovyet görüşmeleri sona erdi

KOSİĞİN, AMERİKAN

«Kıbrıs meselesi
Kıbrıslılarca
halli gereken
bir meseledir»

ÜSLERİNE

DİKKATİ ÇEKTİ

ANKARA
Cumhuriyet Bürosu)

Aleksî Kosigin'in Türkiye'yi ziyareti münasebetiyle düzenlenen Türk - Sovyet görüşmeleri, dün sona ermiştir. Görüşmelerden sonra

**BAŞBAKANI MOSKOVA'DA
KOSIGİN KARŞILADI**

■ Berber Nuh, bu defaki katile listesinde «odacı» olarak gösterildi.

BAŞBAKAN Süleyman Demirel ve beraberindeki Türk Heyeti sekiz günlük resmi ziyarette bulunmak üzere dün Sovyetler Birliği'ne gittiği ve Moskova'da, Sovyet Başbakanı Kosigin ve öteki Sovyet yetkilileri tarafından karşılanılmışlardır.

Demirel, Konigin'in perefine verdigi yemekte yaptigi konusmada «Türk - Rus dostlugunun müsbet bir istikamette devamli gelismesi halinde bulunduğunu»

Sovyet Başkanı Kıbrıs'ta Enosis'e karşı olduklarını açıkladı

Sunay - Podgorni görüşmesi başladı

dönemin ABD başkanının Moskova ziyareti sırasında ABD ve Sovyetler Birliği arasında varılan ilkeler bildirgesiyle de örtüşmekteydi (TDP, 2004: 779).

Özetle, iki ülke arasında yakınlaşma ekonomik düzeyde kalırken, Türkiye'nin en temel hassasiyeti bu yakınlaşmanın NATO ve Batı kampıyla olan ortaklığına zarar vermemesi olmuştur.

Moskova ile bu yakınlaşmanın **Türkiye için bazı önemli sonuçları** olmuştur.

Birincisi, **Sovyetler Birliği Kıbrıs konusunda** Rum kesiminin iddialarını desteklemekten vazgeçerek Türkiye'nin de savunduğu **1959 antlaşmalarını temel alan bir politika** izlemeye başlamıştır. Böylece Türkiye'nin Kıbrıs konusundaki yalnızlığından kurtulma politikası olumlu bir sonuç vermiştir.

İkincisi, ABD'nin Türkiye'ye yönelik **ekonomik yardımlar**da gittiği kısıtlama Sovyetler Birliği ile telafi edilmiştir.

Üçüncüsü, özellikle Sovyetlere yakın **Ortadoğu ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme imkânı** bulan Türkiye, böylelikle çok boyutlu dış politikasını hayata geçirme olanaklarını daha da genişletmiştir.

Son olarak ise, bu yakınlaşma bir taraftan Sovyet tehdidi üzerine kurulan iç siyasetteki **komünizmle mücadeleyi gevşetirken** diğer taraftan da sol hareketlere bir normallik alanı sağlamıştır. Bu süreç, devletin sol hareketleri denetim altına alacak başka aygıtlara kavuştuğu 1980 Darbesine kadar devam etmiştir. Bütün bu gelişmelere rağmen NATO ittifakı Türkiye'nin Batılı kimliğini onaylayan temel kurum olarak kalmış ve Moskovayla yakınlaşmanın devletin bu 'ontolojik' ilişkisine zarar vermemesine dikkat edilmiştir (Bozdağhoğlu, 2003: 66).

12 Nisan 1972: Sovyetler 1925 Dostluk Antlaşması'nı yenilemeyi önerdiğinde Ankara-Moskova ilişkileri Soğuk Savaş'taki en iyi seviyedeydi

Sovyetler Birliği
Yüksek Prezidyumu
Başkanı Podgorni
ve kızı Natalia,
Cumhurbaşkanı
Sunay'ın
yanında...
(Telefoto: THA
ANKARA)

Rusya, feshettiği 1925 antlaşmasının yenilenmesini istedi

Podgorni'nin teklifi «mevimsiz» olduğu gerekçesiyle reddedildi

(Cumhuriyet
Haber Merkezi)

Yüksek kademedeki Türk-Sovyet ilişkileri, dün Ankara'da Çankaya Köşkü'nde yapılan İngiliz BBC

İstanbul verici T.V. İstasyonunun kalesinde geçenlerde dönen tokanta ile bir halikena bulunarak, Çaplıca tepesindeki verici

Turkey				
Soviet imports	Soviet exports	Surplus/deficit		
4.6	6.7	+	2.1	1955
5.9	5.4	-	0.5	1956
4.9	8.1	+	3.2	1957
10.3	8.5	-	1.8	1958
4.3	5.0	+	0.7	1959
4.7	7.4	+	2.7	1960
4.4	5.2	+	0.8	1961
4.9	3.9	-	1.0	1962
6.4	7.8	+	1.4	1963
8.3	8.9	+	0.6	1964
17.0	15.0	-	2.0	1965
16.9	24.7	+	7.8	1966
25.1	25.3	+	0.2	1967
27.0	27.7	+	0.7	1968
26.9	52.1	+	25.2	1969
27.1	56.2	+	29.1	1970
33.6	68.4	+	34.8	1971
33.9	110.8	+	76.9	1972
38.9	93.9	+	55.0	1973
56.8	72.3	+	15.5	1974
57.1	38.2	-	18.9	1975
60.0	54.5	-	5.5	1976
65.7	73.4	+	7.7	1977
				1978

+264.4
- 29.7
+234.7

22 Ocak 1967: Genelkurmay Başkanı Cemal Tural, komünistlerin ihtilal yaparak Türkiye'yi ele geçirme planı içinde olduklarını açıkladı.

TURAL, KOMÜNİZM İÇİN ORDUYA

Tutulaklanan TMTF' liler yargılanmağa başladı

EMİR VERDİ

Basma, bir kısım öğrenci teşekküllerine çıkan emir her ayın ilk Cumasında askerlere ders olarak okutulacak

LİSELERARASI HAFİF BATI MÜZİĞİ YARIŞMASI

YARIŞMA ŞARTLARI

1. Yarışma, 23 Ocak 1967 tarihinde, saat 14.00'de, Ankara'da, Atatürk Kültür Merkezi'nde yapılacaktır. Yarışma, 12 yaş ve üzeri öğrenciler için olacaktır. Yarışma, 12 yaş ve üzeri öğrenciler için olacaktır. Yarışma, 12 yaş ve üzeri öğrenciler için olacaktır.

Cumhuriyetin kuruluş felsefesi bağlamında uzakla-
lan İslam dünyası, Menderes döneminde izlenen aktif

Bağdad bizi Barzaniye yardım etmekle de suçlamaya başladı

**Yakalanan şaki
sayısı: 47**

Mart 1963: Suriye'de kentli Sünni siyasi elitleri tasfiye eden askeri darbe yapılırca Başbakan Halid El Azm, Türkiye büyükelçiliğine sığındı

Milliyet
 Halk Gazetesi
 YURUCUSU: ALİ NACİ BARAN

18 AY İÇİNDE **ÜÇÜNCÜ** **Suriye'de ihtilâl**
Ordu idareyi ele aldı

Sabahın erken saatlerinde jetlerin uçuşu ile başlayan hareketin mukavemet görmediği anlaşıyor

Suriye Başbakanı Elçiliğimize iltica etti

ilica effi

Elçiliğimizin üst katında oturan Halid Azm'ın isteği kabul olundu

Eskanlar Kurulu
Suriyeli
öyları görüştü

Beklenen bir ihtilâl oldu...

[illegible]

TAHRAN, A.A.

Türkiye, İran ve Pakistan Dışişleri Bakanları, Tahran'da yaptıkları iki günlük toplantıların sonunda, turizm konusunda üçlü bir anlaşma ile, vizelerin karşılıklı olarak kaldırılması hususunda ayrı bir anlaşma imzalamışlardır.

Üç Dışişleri Bakanları gelecek devre toplantısını Şubat 1965'te Karacî'de yapacaklardır.

18 EKİM 1964

Ekim 1964: Türkiye uzun süredir ihmal ettiği, hatta mesafeli durduğu, Bağlantısızlar Bloğu ile ilgili politikasını değiştirmeye başladı.

Bakan "Rusya ile iyi komşuluk münasebetleri kuracağız," diyor

Türk dış politikasını katılıktan kurtarma yolunda bir süreden beri çalışmalar yapılıyor

ANKARA, ÖZEL

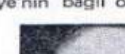
KIBRIS meselesinin ortaya çıkardığı bazı gerçekler, ve özellikle Kahire Konferansı sonuçları Türkiye'nin bugüne kadar izlediği dış politikaya bazı yeni unsurları getirilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Dışişleri Bakanlığı uzmanları bir sürenden beri bu konuda incelemeleri yapmakta ve Türkiye'nin bağlı olduğu anlaşmalar çerçevesinde kalmak kaydıyla, diğer bloklara mensup veya blok dışı tarafsız ülkelerle daha yakından ilgilenmesi imkânları üzerinde durmaktadır.

Yetkililerin ifadesine göre Türkiye, Atatürk'ün «Ba-

15
EKİM
1964

**Sükan, dış politikayı
kidd etti**

☆☆☆

Yetkililerin ifadesine göre Türkiye, Atatürk'ün «Batı medeniyetine nispeten zayıf»

Gençlik Tarafsız Blok'a Taraftar

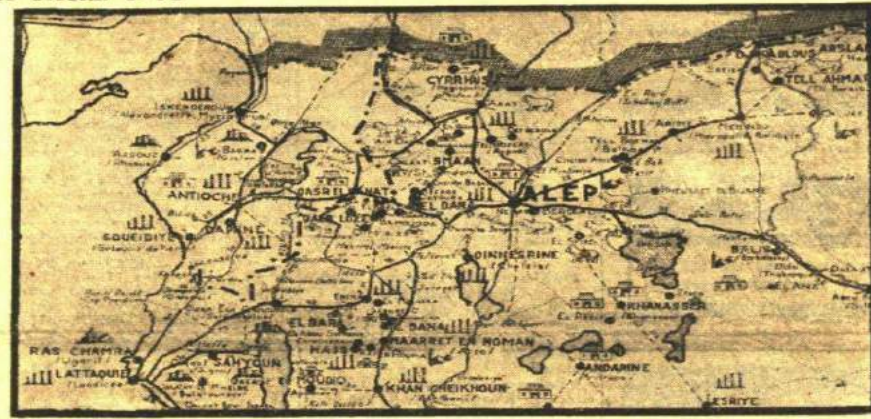
Gençlik teşekkülleri başkanları, şehit Cengiz Topel'in mezarının başında yaptıkları toplantıda, her çeşit emperyalizmin karşısında olduklarını söylediler

TÜRKİYE Millî Talebe Federasyonu, Millî Türk Talebe Birliği ve İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği Başkanları, şehit Cengiz Topel'in kabri başında tertipledikleri basın toplantısında, «Türkiye'nin, tarihi gelişimi ve Kemalist düşünce açısından, tarafsız blokta yer almasını» istemislendir.

ŞEHİT TOPEL'İN MEZARI BAŞINDA

25 Kasım 1962-

Turistlere dağıtılan ve Hatay'ı Suiye hudutları içinde gösteren haritadan bir parça

Suriyeliler Hatay'ı yine millî sınırları içinde gösteriyorlar

Turizm Bürosu turistlere Hatayı Suriye hudullar içerisinde gösteren yeni haritalar dağıtıyor

Amerikancı politikayla birlikte Türkiye dış politikasının ilgi alanına dâhil olmuş; fakat bu sefer de NATO ekseninde hareket eden Türkiye, bu ülkeler tarafından ABD'nin 'maşası' olarak görülmüştür.

Bu tarihe kadar izlenen politikanın değişeceğine dair ilk işaret, 27 Mayıs Darbesinin ardından kurulan askerî yönetimden gelmiş ve söz konusu yönetim Cezayir'in Fransa karşısındaki bağımsızlık mücadelesini desteklediğini açıklamıştır. Fakat Cezayir özelindeki bu siyaset 1960'ların ilk yarısı boyunca üçüncü dünya ülkelerine yönelik başka önemli açılımları tetiklemedi. Bu dönemde Türkiye için Ortadoğu bağlamında en önemli dış politik mesele Irak'ta 1962 yılında Molla Mustafa Barzani liderliğinde başlayan Kürt ayaklanmasıydı. Ayaklanma bir taraftan Türkiye içindeki Kürtleri siyasi düzlemde mobilize ederken, diğer taraftan da Hakkari bölgesinin Irak savaş uçakları tarafından 1962'nin Temmuz ve Ağustos aylarında birkaç kez bombalanmasına neden oldu.

Türkiye'nin İslam ülkeleri başta olmak üzere üçüncü dünya ülkeleriyle ilişkilerini radikal bir şekilde gözden geçirmesine neden olan gelişme 16 Aralık 1965'te Birleşmiş Milletler platformunda Kıbrıs konusunda yapılan oylama olmuştur. Oylamada sadece beş üye ülke Türkiye'nin tezleri doğrultusunda oy kullanırken, Ankara ABD'ye endeksli tek taraflı politikasının kendisini uluslararası platformlarda yalnızlığa ittiğini fark etmiştir. Bu yeni politikanın en net şekilde dile getirilmiş hali dönemin dışişleri bakanlığı genel sekreterinin şu ifadeleri olmuştur:

"Arap âleminde çok iyi ilişkiler kurmamız mümkündür. Bu açık ve samimi dış politikayı takip edersek, etrafımızda emin bir grup, mallarımızı satacak pazarlar ve Birleşmiş Milletler gibi müşterek toplantılarda bizi anlayabilecek dostlar buluruz" (Fırat, 1997: 241).

Oylamanın sonucu:
51 Çekimser
47 Aleyhimizde
6 Lehimizde

18 Aralık 1965

B. M. Siyasî Komisyonu aleyhimizdeki tasarıyı onayladı

Makarios'un tezi kabul edildi

Aralık 1965: BM'de "yalnızlığın" anlaşılması üzerine Türkiye dış politikası yönünü üçüncü dünya ülkelere döndü. dost arayışına girdi.

"MÜTTEFİKLERİMİZ BİZİ FEDA ETTİLER,,

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından Kıbrıs konusunda alınan karar, dolayısıyla eski Dışişleri Bakanlarından CHP milletvekili Feridun Cemal Erkin dün şunları söylemiştir:

«Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi tarafından alınan dünkü karar bir sorumsuzluk ve pervasızlık örneğidir. Her şeyden evvel şu noktayı hatırladığımızı belirtmek lazımdır: Karar, teşkilât üyelerinin hemen hemen üçte birinin oyları ile alınmıştır. Diğer üçte iki ya çekimser kalmış ya da oya katılmamıştır. Bu kadar küçük bir azınlık tarafından alınmış olan bir karar, hiç şüphe yok ki, manevî ve ahlâkî otoriteden mahrum bir karardır. Kaldı ki, Birleşmiş Milletler Genel Asamblesi, üyeleri arasında çıkan ihtilâflar üzerinde ancak prosedür kararları alması yetkilidir. Dün varılan neti-

şimdi Türk milletinin haysiyetini ve Kıbrıslı kardeşlerimizin mevcudiyetini ve haklarını koruyacak kararlar üzerinde durmak mecburiyetindeyiz.

Hükümetin, yakında anavatanına dönecek olan Dışişleri Bakanını dinledikten sonra, duruma hâkim ve müessir olan bütün unsurları inceden inceye gözden geçirerek azimli bir karara varmasını temenni ediyoruz. Şimdilik, millet ve fert olarak cümlemize düşen vazife, haklı teessürümüze ve âsabımıza hâkim olmak ve Hükümet ve Meclisimizin varacakları kararları sükûnet içinde beklemekten ibarettir.

Avrupa Konseyi Kıbrısı tartıştı

Paris (a.a.) — Önceki gün Batı Avrupa Birliği binasında to-

AMERİKA, ARNAVUTLUK, PAKİSTAN, İRAN, LİBYA LEHİMİZE OY KULLANDI; SOVYET RUSYA ÇEKİMSER KALDI

Eylül 1955: Arap Birliği, #Kıbrıs konusunda Yunanistan'ın tezlerini destekleyeceğini açıkladı.

Arap Birliği Yunanistanı destekliyecek

Dün toplanan Arap Birliği siyasi komisyonu Kıbrıs meselesinde Yunanistanın isteklerini desteklemeye karar verdi

Kıbrısta dün akşam fevkalade tedbirler alındı

Magosa'ya giden bütün vasıtalar kontrol ediliyor

Polis busahabı kiliseye gitmekte olan Makarios'un otomobilini durdurdu papazın esyaları arandı

Lozani 4 (Radyo) — Arap Birliği siyasi Komisyonu dün Kıbrıs'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda toplanarak, Yunanistanın Kıbrıs hakkındaki tekliflerini desteklemeye karar verdi.

Kıbrıs'ta dün akşam fevkalade tedbirler alındı. Magosa'ya giden bütün vasıtalar kontrol ediliyor. Polis busahabı kiliseye gitmekte olan Makarios'un otomobilini durdurdu papazın esyaları arandı.

Yüksek uçur rekoru kırıldı

Norveçli üç öğrenci mektup yolladı

Mareşal Bulganin

4 ŞUBAT 1966

Irak Kıbrıs'ta iki millî cemaati kabul ediyor

ANKARA, OZEL

IRAK Dışişleri ile görevli Devlet Bakanı Adnan El Paçacı ile yapılan temaslarda dün yayınlanan ortak bir bildiriye «Kıbrıs meselesinin bütün ilgili tarafların mutabakatı ile Kıbrıs'ın bağımsızlığının muhafazası ve iki millî cemaatin millîterarası anlaşmalarla teminat altına alınan mesrû haklarına tam saygı esaslarına dayanarak barışçı yollarla halledilmesi» yolundaki ortak görüş belirtilmiştir.

Ortak bildiriye, dünya barışının millîterarası anlaşmalarla ıyınmak, eşit hak, devletlerin top- rak bütünlüğüne saygı ve iç iş- lere karışmama ile sağlanabileceği belirtilmektedir.

Bildiriye, Türkiye Dışişleri Bakanının «Irak hükümetinin millî birliğini muhafaza ve top- rak bütünlüğünü savunma yolunda gayretleriyle» ilgili olarak Türk Hükümetinin alaka ve desteğini ifade ettiği kaydedilmektedir.

Görüşmeler sırasında Çağla- yangil, «Türkiye'nin, Filistin mütecillerinin acıklı durumunu üzüntü ve anlayışla mutalâa etti- ği» hususunda teminat vermiş ve «Meselein âdil bir çözüme bağlanmasının mütecillerin hak- larının tam olarak tanınmasına bağlı olduğunu belirtmiştir.

Irak Devlet Bakanı, Başbakan Demirel ile Dışişleri Bakanı Çağla yangil'i hükümeti adına Irak'a davet etmiştir.

Konuşmalar sırasında, iki ül- kenin müşterek sular konusunda temel menfaatleri koruyan bir anlaşmaya sür'atle varılmasının faydalarına temas edilmiştir.

11 ŞUBAT 1966

milyon dolar kredi taahhüde bağlandı

Bağrafsı Birincide

150 milyon dolarlık proje kre- dileri ise kalkınma planında yer-

Bu tespit açık bir şekilde yeni politikanın güvenlik, ticaret ve uluslararası destek gibi **üç temel ayak** üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye'nin bu yeni politikasına ilk cevap Irak'tan gelmiş ve dönemin Irak Başbakanı **Adnan El Paçacı** Şubat 1966'da **Ankara**'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret sırasında **Türkiye'nin Kıbrıs davasında haklı olduğunu** söyleyen Paçacı, iki ülke ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda istekli olduğunu belirtmiştir (TDP, 2004: 789).

Irak ile yaşanan bu yakınlaşmayı Türkiye ve Arap ülkeleri arasında çeşitli üst düzey ziyaretler izlemiş ve bu ziyaretler sırasında taraflar arasında ticaret antlaşmaları imzalanmıştır. Fakat Arap ülkeleriyle genel bir **yakınlaşma** önemli oranda Türkiye'nin **Filistin sorunu konusundaki tavrına bağlıydı** ve **1967** Arap-İsrail Savaşı, Ankara'ya değişen tutumunu gösterme fırsatı vermiştir. Dönemin **Demirel hükümeti savaş sırasında Türkiye'deki ABD üslerinin İsrail'e destek amacıyla kullanılmayacağını açıklarken**, savaşın ardından Birleşmiş Milletler görüşmelerinde aktif bir politika izleyerek İsrail'i işgal ettiği topraklardan geri çekilmeye çağırmıştır.

Bu yakınlaşmanın paralelinde Türkiye, İslam ülkelerinin bir araya geldiği **Eylül 1969'daki ilk İslam Zirve Konferansına dışişleri bakanı düzeyinde katılmıştır**. Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet **Sunay** böyle bir toplantıya dâhil olmanın Türkiye'deki **laiklik ilkesiyle** çeliştiğini ileri sürmesine rağmen, Demirel hükümeti çok boyutlu dış politikada kararlıydı. Nitekim Türkiye, Arap ülkelerini yanına çekme politikasının ilk sonucunu **Eylül 1970'te toplanan Bağlantısızlar Konferansında almıştır**. Toplantı sırasında Kıbrıs Rum tarafı Türkiye aleyhine bir karar geçirmeye çalışsa da, bu girişim Arap ülkelerinin çabalarıyla **engellenmiştir** (Bölükbaşı, 2001: 212).

12 Mart askerî darbesi, Ortadoğu ülkeleriyle yakınlaşma politikasını bir süreliğine **sekteye uğratmıştır**. Türkiye'nin

Eylül 1969: Süleyman Demirel İslam Zirvesi Konferansı'nın laiklik ilkesine aykırı olmadığını savundu.

İSLÂM ZİRVESİNE KATILIYORUZ

Demirel «Toplantıya katılmak lâikliğe aykırı değildir» dedi. Konferansta Türkiye'yi Çağlayangil temsil edecek.

ANKARA, THA
BAŞBAKAN Süleyman Demirel, Hükümetin Rabat konferansına katılma kararı aldığını,

1969: Demirel hükümetinin İslam Zirve Konferansına katılma kararı seçilmişler (Bakan) atanmışlar (Dışişleri bürokrasisi) gerilimine yol açtı

Cumhuriye

46. yıl, sayı: 16216

Yayınları: SUNAR İNŞAAT VE MİMARLIK

KURUCUSU: YUNUS NAKİ

18 Eylül 1969

Dışişleri Yetkilileri, İslâm Zirve Konferansına katılma kararını basından öğrendi

Çağlayangil, gezisini yarıda kesti

JP kararı olumlu karşıladı. TIP konferansa katılmakta bir yarar görmediğini açıkladı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu)

Dışişleri Bakanı İsmet Saka Çağlayangil'in Rabat'taki İslâm Zirve Konferansına katılacağını Başbakan Demirel tarafından açıklanması, Dışişleri Bakanlığında ve basın-yayın ortamında büyük ilgiyle karşılandı. Öğrendiğine göre Bakanlıkta en yakın ilgililer dahil bu karardan haberdar edilmemiştir. Daha önce verilen bilgilere göre dışişleri alternatifleri üzerinde çalışan yetkililer, Çağlayangil'in konferansa katılma haberiyle karından daha sonra öğrenilmişlerdir. Ayrıca, karardan Bakanlar Kurulunun büyük üyesinin de haberi alınmadığı, Başbakanlığa yakın çevreler tarafından ifade

Zirveden önce Dışişleri Bakanları

Afyon kaçakçılığı devam ediyor

1969: Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, İslam Zirvesi Konferansı'na katılmanın laiklik ilkesi ile çeliştiği gerekçesiyle konferansa katılmadı.

Elçiler, İslâm Zirve Toplantısına katılmaya karşı

ANKARA (Cumhuriyet Bürosu) — Dışişleri Bakanlığında üç gündür devam etmekte olan Büyük Elçiler toplantısının özellikle İslâm Zirve Konferansı üzerinde durulmuş ve Büyükelçilerin hemen hepsi yapılacak davet karşısında Türkiye'nin «olumsuz» cevap vermesi gerektiğini Bakanlar bildirmişlerdir. Öğrendiğine göre zaman zaman Çağlayangil, nüfusunun yüzde 98'i müslüman olan Türkiye'de, böyle bir davranış karşısında daha çok «eğilim» gelebilecek tepkiler üzerinde durmuş ve müslüman Türk halkını gücendirmeyecek bir formül bulunması gerektiğini savunmuştur. Bir ara konferansa gözlemler gönderilmesi konusu da ele alınmışsa da Dışişleri Bakanlığının yetkilileri bu durumun da sakıncalarını Bakanlar açıklamışlardır. Bazı çevrelerde, Bakanın bu tutumunu yaklaşılan seçimlere bağlamışlar ve

19 Eylül Cuma 1969

İSLÂM ZİRVE KONFERANSINA Demirel, Çağlayangil'i gönderiyor... — Gazeteler —

Süleyman Bey — Ben bu ağırlıkla çıkamıyacağım, sen yalnız git!...

Batı'ya dönük ve ABD ekseninde dış politikasını yeniden restore eden 12 Mart yönetimi, özellikle İslam Konferansı Örgütü'nün oluşumu sürecinde bu örgüte karşı mesafeli bir tutum izlemiştir. Bu bağlamda Mart 1972'de İslam Konferansı yasası imzaya açıldığında Türkiye bunu laikliğe aykırı olduğu gerekçesiyle imzalamamıştır. Yine bu dönemde Irak ve Suriye'nin Sovyetler Birliğiyle ilişkilerini geliştirmesi, ABD ekseninde dış politikayı restore etmeye çalışan darbe yönetimini rahatsız etmiştir. Bu politika doğrultusunda Nasır'ın ölümünün ardından ABD'ye yakınlaşan Mısır ile ilişkiler düzelmeye başlamış ve Eylül 1973'te dönemin Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken Mısır'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir (TDP, 2004: 794).

Ortadoğu ülkelerine ilişkin politikanın yeniden ABD eksenine çekilmesine paralel olarak, darbe hükümeti üçüncü dünya ülkeleriyle olan ilişkileri de kısmen askıya almıştır. Bu bağlamda Portekiz'in sömürge ülkelerindeki politikalarını BM toplantılarında kınamaktan kaçınan Türkiye, Sosyalist Çin Halk Cumhuriyeti'ne karşı da mesafeli bir tutum almıştır.

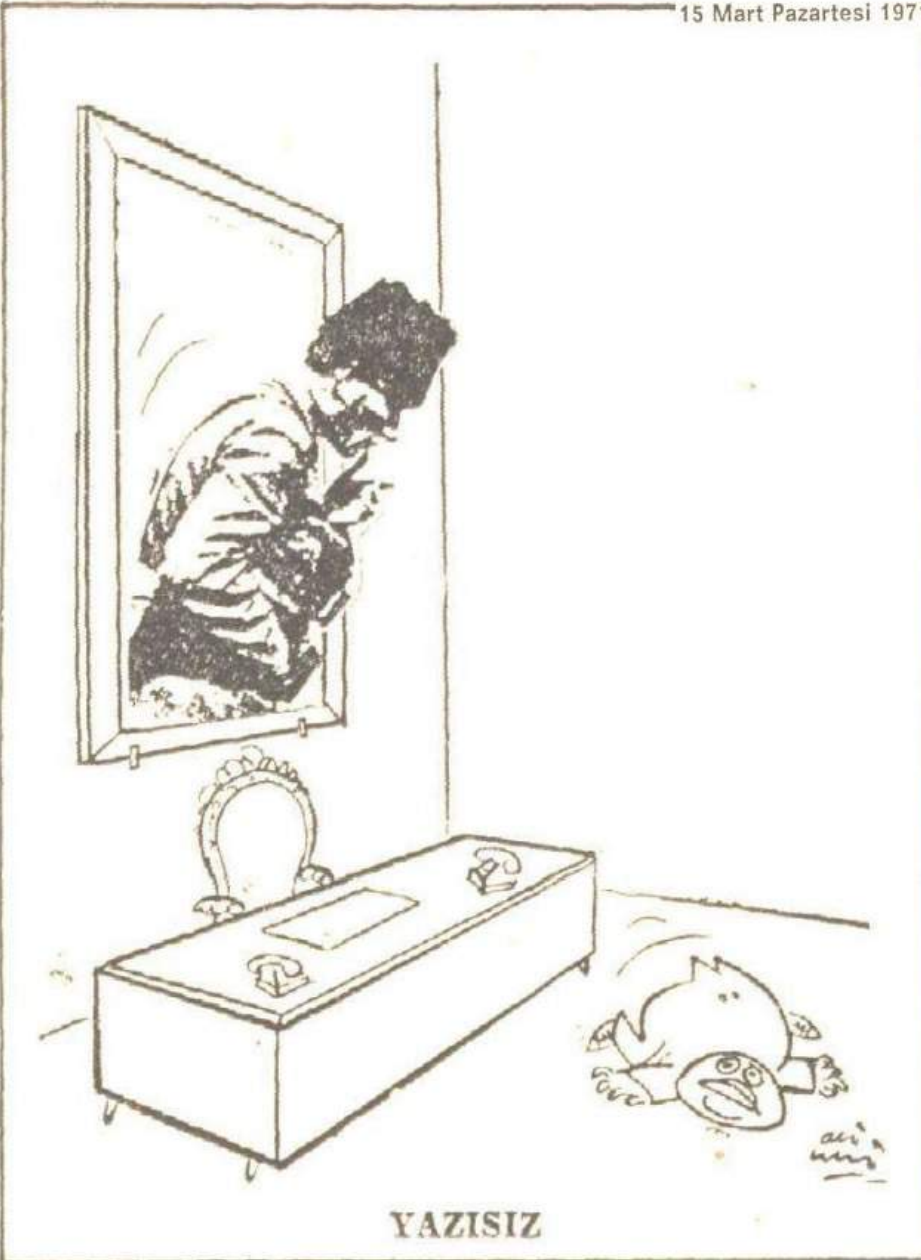
Kısacası darbe hükümeti yıllarında bu dönem dışişleri bakanlığı görevinde bulunmuş Osman Olcay'ın ifadeleriyle çok boyutlu dış politika 'gelecekte etkisi olmayacak faaliyetlerin, kadrosu ve olanakları sınırlı ülkeler için enerji israfı' olarak görülmüş ve Türkiye yeniden NATO ve Batı eksenine dönmüştür (OTDP, 1996: 540).

17 Mayıs 1971: Darbe yönetimi Dışişleri Bakanı Osman Olcay, TR "kadrosu ve olanakları sınırlı" olduğunu bilerek dış politika yapmalı dedi

de 19.4
gelir
dü
usun
alık
Bü
amı
unu
randa geçeri ve tutarı olur.
Görülebilir bir gelecekte etkisi
olmayacak faaliyetlerin, kadro-
su ve olanakları sınırlı ülkeler
için enerji israfı anlamına gele-
bileceği gözöründe tutulmalıdır.
Bu açıdan, belirli ve sayılı
amaçlara yönelecek dış politika-
mız, kamu oyunun beklediği ve
hükümet programında vadedi-
len dinamizmi gösterecektir. 18 Mayıs 1971

12 Mart 1971 darbesinin ardından dış politika tekrar Batı yönlü eksene geri döndü. üçüncü dünya açılımı sekteye uğradı.

15 Mart Pazartesi 1971

27 Şubat 1972

Cidde'de lâik bir devlet olduğumuz gözden uzak tutulmayacak

ANKARA, (a.a.) — Cidde'de «İslâm Ülkeleri Üçüncü Dışişleri Bakanları Konferansı»nda Türkiye'yi temsil edecek olan Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Orhan Eralp, dün hareketinden önce verdiği demeçte, «Türkiye, Cidde toplantısında, evvelkilerde olduğu gibi, iyi niyetli ve yapıcı bir ortam içinde, olumlu sonuçlar sağlanacağına inanmaktadır. Bu çalışmalarda, Türkiye'nin lâik bir devlet olduğu hiçbir zaman gözden uzak tutulmayacaktır» demiştir.

Eralp, 29 Şubat - 2 Mart tarihlerinde toplanacak olan ve 29 ülkenin katıldığı konferansta İslâm Ülkeleri arasında çeşitli alanlarda işbirliği imkânlarının araştırılacağını ve bazı bölge sorunlarının görüşüleceğini bildirmiştir.